

Leo y escribo
en mi lengua.

Mixteco Alta 3

Senui te saki nu'u.

Dau Duku 3

Nani: _____

Nani ñuuin: _____

Nana ñuu yina'i: _____

DIRECTORIO

Mtro. Aurelio Nuño Mayer
Secretario de Educación Pública

Lic. Héctor Mauricio López Velázquez
Director General del INEA

Créditos a la presente edición

Coordinación general
Celia del Socorro Solís Sánchez

Coordinación académica
Sara Elena Mendoza Ortega
Elisa Vivas Zúñiga
Luis Alavez Bautista

Autoría
Guillermina Duarte Hernández
Elisa Vivas Zúñiga

Adaptación para la población hablante en
lengua indígena
Clara Ramírez Santiago

Asesoría académica
María de los Ángeles Sánchez Espinoza

Revisión técnica
Oscar Tlalmis Jiménez

Coordinación gráfica y cuidado de la
edición

Greta Sánchez Muñoz
Adriana Barraza Hernández

Seguimiento editorial
María del Carmen Cano Aguilar

Revisión editorial
Samantha Sainz Alvarez
Alicia Naves Merlín
Gabriel Nieblas Sánchez

Diseño
Ricardo Figueroa Cisneros

Diagramación
Abraham Menes Núñez
Ricardo Pérez Rovira

Ilustración de portada
Ricardo Figueroa Cisneros

Ilustración de interiores
Ricardo Figueroa Cisneros
Ricardo Pérez Rovira
Alejandro Villalobos González
Abraham Menes Núñez
Cristina Niizawa Ishihara
Ismael David Nieto Vital
Ernesto Arce Ortega
Melquiades González Becerra
Stephania Hawley Suárez
Irvin Richard Zela Vázquez
Nora Millán Jaramillo
Juan Jesús Sánchez Muñoz
Mario Grimaldo González
Vanessa Hernández Gusmão

Fotografía
Pedro Hiriart y Valencia

Leo y escribo en mi lengua. Mixteco Alta 3. MIBES 3. Libro del adulto. D. R. 2016 © Instituto Nacional para la Educación de los Adultos, INEA. Francisco Márquez 160, Col. Condesa, Ciudad de México, C.P. 06140.

Esta obra es propiedad intelectual de sus autoras, y los derechos de publicación han sido legalmente transferidos al INEA. Prohibida su reproducción parcial o total por cualquier medio, sin autorización escrita de su legítimo titular de derechos.

ISBN *Modelo Educación para la Vida y el Trabajo*. Obra completa: 970-23-0274-9
ISBN *MEVyT Indígena Bilingüe con Español como Segunda Lengua*: 970-23-0500-4
ISBN *Leo y escribo en mi lengua*. Mixteco Alta 3. MIBES 3. Libro del adulto: En trámite

Impreso en México

Se nre

Sekunreku 4

Se ni nene 5

Se nre na'a 1 8

Nu'u dakua'a 1 10

Nu'u dakua'a 2 30

Nu'u dakua'a 3 52

Kada kuenra mei se tu'ai 70

Se nre na'a 2 76

Nu'u dakua'a 1 78

Nu'u dakua'a 2 94

Nu'u dakua'a 3 112

Kada kuenra mei se tu'ai 129

Sekunreku

Tutu taxi kuenra ni kua'a seni ini nr̩i yo'o, xia na ni'in va se nre chinre na'axi kutu'an yachin kanun te kakan.

Chinre na'a ncha se nre ya kada yachin kanuka na nrukun nu'u nakinin nu'u dava ncha se nre se nun, kada nukua nru va'a se sakan nu'in, na'a ni kua nkuitan kani dik̩n nu'u ka'in nanri'in.

Tutu ya nreku nr̩i'ixi uu xichi. Nridi nu xichi nreku nr̩i'i xi uni se kanu te nreku d̩n uu xichi; se di'na nu se kanu, yi'a kadan kanun nu'u Da'u duku uni te nu uu xichi kak̩n, nukua kada kak̩n nradua'a̩n se nr̩inu kak̩n.

Nu kua chinre na'xi vaka kane'in Tutu se nuu, kuenra ja nu ka'a nr̩i se nunú kane'in tutu ja nra'in. Chi taixi vaa se kanu, te kadan nu'u ka'axi nu tutu. Na'a ni nreku in se ka'an nukua na nrukun dava nu'u ña tu teku nunin.

¡Na te lu'a va ta ku nr̩iki ka kuenra kutu'a̩n!

Se nreku

Ncha se nreku ya nani'in ku'an kanika ni i nu'u kanu; ñayu ja kachi nu'u na kadan ncha chiun, na ni kuinin se nreku *módulo*.

Kanu

Seku nra nu'o. Se nreku ka'xi se ku nri'a va'in ncha se ni nene nu'u kanu te ka'in na ni ku kada yika xi se kanu o kaka nu'u kanu.

Kachinu'o nu kanuo. Se nreku kana ña'a kani inio o ka'o na ku kua nraku kunreku nu'u kanu se tai kuenra ña'a nu kua ku se sa nri'a xi o senu xi daba xichi nu'u kanu.

Senu nu'u kanu. Se nreku ka'xi na se kadan kanun nu'u kanu va va'a kunri'an. Kada kuenran se ña tu vai kanuo tutu in di valta; kuenra nraku inin nu'u. Kaka ña tu'a na kanun na du'a ni xito.

Tekununio tutu. In se nreku te kana ña'a xi da nraku inio te na kinio se vai ka kunu se ni se nun.

Na se ka tutu. Ña vi na nakinio ncha xichi ku nu'u kanu se ni ka'i xiti vixi tutu.

Kanu ni'i duku

Kanu ka'a ni'i

- Ka'o chiu kanu nu'u ni'in kuenra *modular* tachio ni'in te kuinnu.
- Ka'o se kado kuenra in ni kuse kanuo in ni kunru nu'u ku vai nu'u ka'axi nakuinin *modulación* se kua ña'o o nreku.

Ni senu ni'in tutu se ni ya'a

- Xika nri in ñayivi kuenra kanu kue nu'u kanu.
- Na ka'a kuxi na se kuini kuxi kunu'u kuxi te ni kadu'a nu'u kanu.
- Chi dakua'a kanu ni'i te kua ña'a kuenra nro dava ka kuxi.
- Na ka'anri chiu chi'i dikin kua kanun, kuenra kada kuenran: na se ka'an, kua'a, ku in nu kanu kua'a te ka'a kuña'an kuenra nruva'a .

Se na nri'i ya na ni'in se nreku te kachi nu xi na orre na nri'in nu'u kanu se nuu kuenra kada kanun.

Kako

Seku nra nu'o. Se nreku ka'xi se ku nri'a va'in ncha se ni nene nu'u kanu te ka'in na ni ku kada yika xi se kanu o kaka nu'u kanu.

Na se ka tutu. Ña vi na nakinio ncha xichi ku nu'u kanu se ni ka'i xiti vixi tutu.

Na se kako. Na kuinin se ni nene va na kana ña'nrɪ ka'ɪ na'ku nayu kakɪn na se kuña'ɪ, na se kadan kuña'ɪ te nase kadan kunre kuɪn nu'u kanu na kuinin na'a inin ka'ɪn se kakɪn.

Nukua kunre tutu. Se ni nene ya kachi nu'u xi kua nune kunri'an kakɪn.

Kunri'o te nradu'on tutu. Se nre ya danraku ini ña'a se orre ni nrɪ'ɪ se ni sakɪn te kunri'an na ka'a xi se kuini yo'o ka'ɪn, te nu ni nrɪ'an te nradu'an se ni nu'u kanu, nu xini ñu'u.

Nakani diko nu'u

Kanuu tutu te nakinin na nrɪku se kunree

Kada kanun ɪn nu'u kanu kuenra ku yakni ñayɪvɪ nakini xi ncha se ku kaka xi.

Comprensión de la categoría gramatical

- Tekununi xi nre nrei nakinixi se na kakan xi.
- Kanu xi se nre dɪ ni'un nrudɪn nani “Xinin nakuenrau...”, te kunri'a se ni ke kuenra kuxi chiun ku da xinu na se ka'a xi nakinin se kakan.

Se ku na se ka'a xi dava ka tutu

Se ku kado kuenra dakua'o se ni kutu'ao se nakinio kako nu'u ka'a xi.

Senrena'a

Ñayu kuechi nrî'î ñayu se kue'e:

- Kada kunri'a te kanu se tu nrî'î kuenra kunu'u nu'u ncha tutu senu.
- Nakini nase nre te ncha se ni ii ncha nu'u kanu.
- Nkuita kadan kanu ni'i duku.
- Nakini nre xini nu'u te nre xia nanrî'î ncha nu'u kanu.
- Kada ncha na orre sakina kadan, kiden nradu'an orre sakan nu'u kanu.
- Nakini dava nase nraa nu'u se saka.

1

Nu'u dakua'a

1

Kachixi

- Nakini nre nukua ninene nu'u kanu **xinu'u nii**.
- Nanruku nu'u kunu **xinu'u nii**.
- Kuasenu yoko dukun nu'u kanu ka'a va'in ncha nu'u.
- Kaka in **nre nuni** tayukun.
- Kada kuenra te nradu'a se **nre nuni**.
- Kani davanu'u nase nra kene kava ncha nu'u kanu.
- Nakini se ni saka nidama ncha letra **a, e, i, o, u, a', e', i', o', u'**.

Kuasenu ncha nu'u nranu'u.

Ka'a ncha se xikanu'n nrĩ'i te daku'a ña'xin o ncha te kunri'n.

- ¿Naku tutu senu ncha ñasekue'ei?
- ¿Nakuenra nanri'i seku nu'u kanu jai?
- ¿Nrexia dava ka xichi xinín nu'u kanu jai?

Nanruku Tutu kana'nu kinio kue'e te kunri'an ncha se ninene.

Kue'e chukun

Nchatu'o nraku kotu'ao.

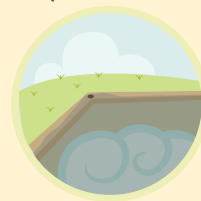
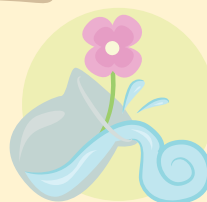
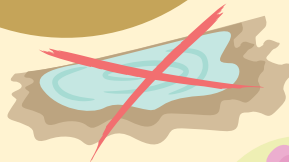
Kue'e kuxi
kue'e chi'i
ña'a chukun.

Nadamo
nunu nrute.

Na kado nukua
vanataka nrute.

Dakeneo ncha se
xiku'u nrute dau.

Nakado ncha
se narĩ'o.

Kada ncha nu'u xikanu'u.

¿Naku se kachi nu'u ncha se ninene?

¿Nase ka'xi se ni nenei?

Kuasenu ni i nu'u kanu.

Kuasenu ncha nu'u xikanu'u te kada eki se va'ni.

**Na nani kue'e
kakune'e se ni nenei**

Dengue

Ka'un

**Se ni nene
tekununio...**

Nase kutaknao
kue'e.

Nase kadinuo
kue'e.

**Ni nrivɨ na'a kue'e
dengue nra...**

Dake na'a in tinroo.

Dake ña'a in chukun.

Vakachio...

Ko'o nrute nrenu choo.

Nrute nanu ku'un xitɨi saka.

Kada ncha nu'u xikanu'u na'ni kua kada kadinuo
dengue.

¿Naku tinraku nachi'i ña'a kue'e *dengue*?

¿Nase nrako kadinuo *dengue*?

Kakan nase kide yo'o nri'i ñani na'in kuenra kadinunro
vaku'nro *dengue*.

Kuasenu ncha xinu'u ni ii.

*Nayivi kininri dakene
Mi'i te cha'uxi*

**Te xinu'u na'a:
Teku chiun yuku**

**Kadĩ vadakenen nu'u nu nu'ĩn, va dakenen
mi'i ncha xiti yuu nri'i yute.**

*Nudio kini se ñuyivĩ nri'ĩ ne,
vikna nakuxi ĩn nunchi.*

Kuna'in se...

Ɔn tutu xinu'u ñaa kua seña'xi kini ñayu ncha se io, ku chiu xinu'u ncha ñayu. Nreku tɪknu nase kunru tutu kuenra ncha se kunu'u ni ii ñayu. Te daɪn daɪn ña yuja nraku dama nu'u nre yukun yi'a. Te nakuini, ncha tutu xinu'un ni ii daka'in ncha nukua nra:

Kadakanio: Kunreku seku nraku nu'u te nrɪ'ɪ xi nu'u kuɪtɪ.

Xinu'u ña'a: Ka'xi nase seña'xi, nase diko o nase xinu'xi; nasenra o yodonu se kaya; nre ku nukua seña'axi o dikoxi; dava ama te na'a na se nani nukua kuya'u.

Senika'yɪ o se ninene: Ku ncha tutu xinu'u ni ii nanrɪ'ɪ yɪ na'a kunri'a kuxi, nakuinin naka'yɪo ninene.

Se ka'a vinra: Ncha se xinu'u ni ii nu'u ka'a sekuni kuenra kunri'a ñayɪvɪ. Divɪ ncha se xinu'u ni ii se kuya'un kudi, nraku kɪna'a nu'u nakuinin: “Ne'e”, “Kotonre”, “Vana va'a sexi...”, *etcétera*. Nu kuxi tutu xinu'u ni ii te nani'in se ka'a nakuinin: “Nruku nu'u”, “Kada”, “Ncha tu'o nraku chinrio”, *etcétera*.

Ka'yi in **x** ka'xi va'ni.

Ncha tutu xinu'u ni ii nre seku du'a nu'nanruku.

Ɔn tutu xinu'u ni ii va ku nre se ninene.

Ncha se ka'a sekuni te vinra nanri'ɔ kuenra nri'a nayivi.

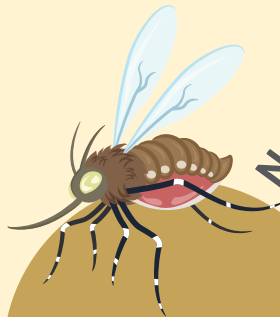
Nanri'ɔ dioni kuenra kuya'u.

Kunre na nruja.

Dani na'a nri'i in linia na nani nu'u va'ni xinu'u ni ii.

Kue'e chukun

Nchatu'o nraku kotu'ao.

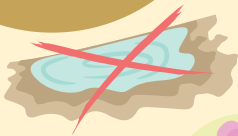
Kue'e kuxi
kue'e chi'i
ña'a chukun.

Nadamo
nunu nrute.

Na kado nukua
vanataka nrute.

Dakeneo ncha se
xiku'u nrute dau.

Nakado ncha
se nari'o.

Senre kenru

Xinu'u ñaa

Senika'yi o se
ninene

Se ni ka'i

Kanu ni'i duku

Kua se nuu ni'i tutu te kunri'an na ka'a va'xi ncha nu nre.

Na ka'nri kanuka kadan kanu in din navini te ka'a na se ni teku nunin.

Te ku nri'o

Orre kununi navi nreku inin
daxi'o ñayivi nre ini na'in,
dane'e ña'a se nreku nu'u va'a,
te orre na nani'in:
kinin se kudinin.

Ñayivi nikadu'a: Celia Méndez Guillermo

Ka'a.

- ¿Nanri ku se niku u'u orre ni se nuun?
- ¿Nanri ku nu'u ka'a ña tu ni nrakun ka'in?
- ¿Na kuenrai?
- ¿Na kachin kuenra tutui?

Xinin nakuenrau...

Sama nkuitan kanun ni'i, kada yika, nanruku se nretu te ni saka daya'de, kuenra kunu'ña'de kexio ni i nu'u nde de vika ña yu tedo'o.

Kuase nu tutu “Nchiï dau nri'i choko”, tutu senun te kunreku tu'a kuenra kanun ni'i kene yokon.

Chinre ña'a davaka nu'u kuenra daku'a kanun:

- Kuase nu tutu na na'i ni te nakini na se kuinixi.
- Kunri'a na se ka'xi ncha nu'uja.
- Na na'i danune te kunri'a in se ten, o in puntu o vai se dakuniñi.
- Kada na se ka'o kuña'o, kaka nu'o ni'in ka'o, yu'o.
- Na kunreku na se nani tutu, vixi se na ni'i te na yo ni kadu'a na yo ni saka nu'u. Dio nu'u ni'i ya va'a ka'o kumanika nkuita kanun.

Kuasenu ncha nu'u ka'an.

Ka'a ncha nu'u xikanu'u.

¿Nre daka nu'u kanu xini ñu'u kaka te kuechi?
¿Naku nchase xini ñu'u kua'a nre nuni?
¿Nakuenra kadu'an nre nuni?

Kuasenu nu'u kanu te ka'yi ncha nu'u nreku nri'i
letra nu.

Nre nuni se ni'i

<i>Producto o material</i>	<i>Cantidad</i>
Diku'i se	250 g
Chaka	1 kaa
Chaka	2 kaa
Yuchi yoko	1 pusa
Ya'a ni ke yuku	1 kaa cha'u
Triu kuixi	1 pusa ñi se in kilu
De'e	1 yoo se in litru
Nama yuchi	1 pusa ni se in kilu
Nama nro nu'u	1 <i>caja</i>
Nuti'vi	1 nuxi
Doo danro	1 nuxi
Plastiku nu'u nrute	2 nuxi
Tutu nakua'a	1 se nikua'a kumi yi dukunu

Kaka nakuenra va'a kene kava kada kuenrao in nukua
sakao ncha se xini ñu'un.

Yi'diki nanani nre nuni.

Na nani se nanri'i.

Nadu'a se xini nu'u.

Ka'yi in ~~x~~ ka'xi va'ni.

	Oh	Ña'a
Nre nuni kanre kaxi na nru te nanani yo kadua.		
Ncha nadu'a ku kaka nre nuni.		
Nu nrì'na na nrì nani kunre <i>firma</i> yo ni sakan.		
Kene kavaxi kako se yì'ì dīkī o nre nuni.		
Na nani se nanrì'ì ku ìn se kunrì'ì nre nuni.		

Kuna'ìn se...

Ìn nre nuni kuxi ìn tutu sako nukua xiku nre, tayuku, vai kosa xini ñu'u nì'ì.

Ìn nre nuni nunu ku kaka:

- Se yì'ì dīkī na nani o nre nuni.
- Na nani ncha se nanrì'ì.

Ncha nre nuni, se xini nu'u nre da ka, nraku kada kuenra vaika teku nu'u: se keku'a, ìn tayukun numeru, na nru, se yì'ì dīkī un yìna'a ìn ve'e daku'a o kua nru ya'u, na nru, *etcétera*.

Ncha nre nuni nraku kunreku va'a kuita yukun vai nukua kunru kene kava, tayuku na ka se sako, *etcétera*.

Ncha se kunrì'ì nre nuni nì'ì se yì'ì dīkī nreku na'ni kua chiu ne'e dīvìni. Na'ni kachixi: **Nre nuni kixi**, du'a nani chi nanrì'ì kuenra kinio nadu'a te yonrì se'e ìn nu nataka ñayu te ncha se kaku ne'e dīvì nani ñayìvì; **Nre nuni kanaxi ñayu**, nanrì'ì kua nakinio yonrì xia te nadu'axi ni kixi ni takaxi te nchase nukuita yukun da nani.

Kaka in nre nuni se ni'i, kada kuenra na'ni kua kua'an xinu'u xi.

Miriam kuini kada sa'un muñeku doo, nakuinin xini xi se yo'o nra va'a kadu'an, saka kixi ka'xi kuenra kaka xi ncha se xini ñu'u te nre dava. Te nani kachio, va kunrekun ve'en, kuenra kaka in in nre nuni se xini nu'in kuan.

Kunri'a ncha se xika nu'un.

¿Nre daka se xikan nre nuni?

¿Naku se kachi nu'u xini ñu'u kada kuenrao nre nuni?

¿Nanri kuse kua nro te nre dava o nadu'a?

Kakan nre nuni se ni'i.

Kunria nu'u kanu na'ni kua xika nu'u.

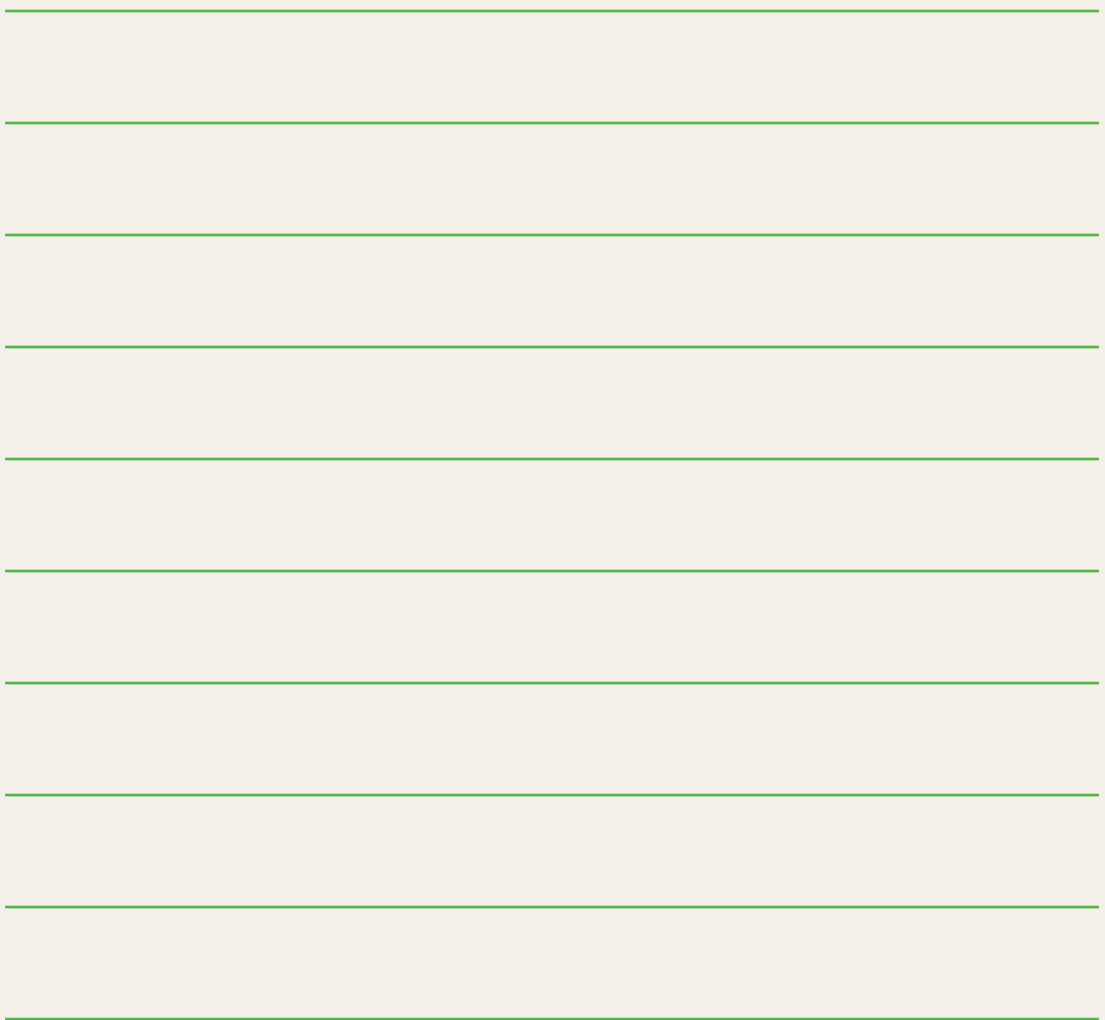
- ¿Ni sakin in se yi'i diki kuenra nanri nani se ni'in?
- ¿Kaka ni ii ncha se nanri'i?
- ¿Se keku'a nreku nisaka va'a?

Kakan in te kunri'in o te daku'a ña'a na kanu nanri
nani te kaka un'un:

¿Nakuenra chiun kua'a nanri nani?

¿Nanri ku se nanri'i ni xikan nro te nadu'a?

Nradu'a nanri nani nu kumani in nakuja o nu te kunrin
ni kide na'de se ni ka'de.

Nakani diko nu'u

Kanu ncha sekua'a nu'u.

kiti

ita

tina

che'nu

lu'aka

choko

kata

te li'li

usa

Daxinu ncha se ka'a nri ncha nu'u vexi xiti kuadru.

a) Me _____ nri'vi kumi diko u'u kuia yoo uxu.

ch) Kanrodo _____ nukua ñu'u ita.

d) Kua se sexi kuenra ncha _____.

e) Nanruku _____ nike xinudi un currali.

i) Tiaka _____ senrava kudini ni xini se nana.

ï) Un se vidi nreku in _____.

j) Ki'i _____ nu viko kuenra sanru se Soledad.

k) Michi _____ kua nrivi taka hilo.

l) Juana nrivi _____ kuia nru usa.

Daxinu ncha nu'u kua'a nre nanri'i ni ii ncha *letra* nre ya a, e, i, o, u, a', e', i', o', u', nato nase ka'xi.

t _____ l _____ l _____

ch _____ n _____

k _____ t _____

d _____ k _____ _____

k _____ 'y _____ n

Kaka in nu'u kani nri'i ncha nu'u nre xiti kuadru.

kuenru _____

che'nu _____

yute _____

li'li _____

te _____

ku'a _____

Kunri'a ncha se ninene te kaka na nani nu yuku.

Nu' u dakua' a **2**

Kachixi

- Kanu nu'u te nri'a se ni nene kua kinio nase ka'a **nre nuni nase kado.**
- Nanruku nu'u kene kava **nre nuni nase kado.**
- Kanu ni'i duku kuña'in tayukun te nase kadaxi.
- Nakini nruku nu'u se kunre in **letreru** te kaka.
- Kunri'a te nradu'a **letreru.**
- Nakini se ni saka ni dama ncha *letra* **aa, ee, ii, oo, uu, a'a, e'e, i'i, o'o, u'u.**

Kunri'a te kanu ncha nu'u ka'in.

Kada ncha se xikanu'u.

¿Naku tutu kan uñase kue'e Amalia?

¿Nakuenra nanri'i ncha tutu ya?

¿Nre xia dava ka xichi nani'i ncha tutu yai?

Nanruku Tutu kana'nu inka nu'u kanu: “Ñuyivi nrute ñii”.

Ñuyivi nrute ñii

Se va'a kuenra va ichi xito.

Nu xikonu xiti da'i duki.

A

Dakaxi ña'a
va'a ncha se
sexide.

CH

Kuaña'a
nako'o de
vaa nrute ñii
ñuyivi.

D

Kua'a nri'i
de ve'e yuku
kunrinin.

Kua'a ñuyivi nrute ñii

- Nra'a nra'in.
- Dakiti nrute u'un minutu nrekua xikuitaxi kiti se lolo o nanri'i nrute ke i'ni.
- Daña na nchiko te chiku'a in litru nrute.
- Koyo pusa ñii ñuyivi nrute ñii te dakanu yuchixi.
- Chi'i nrute ñii in *taza* te kuaña'a nri'i tikadi se nri'i yuyu.
- Dakene orre niku oko kumi orre te daku'a in se see.

Kunri'a se nine te kaka nu yukun na se kexi se nraku ka'a nu'u senu.

¿Naku se nraku nu'u nraku kane'e se nre nuni nase kado?

Kuasenu ni i nu'u kanu.
Kada in un nra o ña tu nra.

	Nra	Ña tu nra
Nase kua'a nrute ñiñi ña tu kua'an nu ñatu se nre nuni nase kado.		
Ku ka'nuxi kiñi nrute se ku kua'a nrute ñiñi.		
Nrute ñiñi se ku ko'o uu nru ni ya'a nikua'a.		
Kuaña'o in vasu nrute ñiñi xi telili.		
Kua'a uu litru nrute se ku nrute ñiñi.		
Xini ñu'u naketeo nra'o kanuka te nui kadu'ao nrute niñi.		

Kada *raya* se va'a ni.

¿Naku se ku nrî'î nrute ñîî kuaña'o te li'li?

- a) 1 vasu
- ch) 1 se nkoi yuyu
- d) Yo (yo dîkuî)

¿Naku se nre ka'a nre dava nrute se ku nreku kua'a nrute ñîî?

- a) 2
- ch) 5
- d) 3

Nre xia nrakun ni'in nrute ñîî.

- a) Ve'e io kuya'u
- ch) Nu ve'e ñayu ku'u
- d) Ve'e dîkuî

Kaka na kiden orre in ñani na'î nreku xikonu.

Kanu se nre nuni nase kado.

Kuna'in se...

Ɔn se nre nuni nase kado kuxi Ɔn se sakon tutu se ka'a o nanraka nase xini ñu'u kado kuenra ni'o lu'a nakuja.

Ncha se nre nuni nase kado ka'a nraxi dane'e na'axi kado chiun, dakako *máquina*, ya'a Ɔn tutu daki'o.

Ncha tu'u nre nuni nase kado ne'e inka nruku nu'u xini ñu'u:

- Nase kado o nase nani se nre nuni nase kado
- Nanriku se xini ñu'u te nase xikaxi

Nreku se nrenuni te nraku china'nro dava nruku nu'u vaika, nase: *membretes* nrɨ'ɨ se natavo, nu ni xite nu dava ve'e dakua'a o ncha nu ve'e na'nu nu ku ya'u; davaka tuku nraku nkina'a se ka'a, kuedado, kado'o ña'xi o vakuenra ni ku.

Nreku nre nuni vai kuenra: ku dava ki'ɨn tutu, kua'a se dakanu Ɔn yuku, kua'a kunre na'a Ɔn se ku, nase narɨ'ɨ o *guías* se nanri'ɨ kuenra kada chiun dava kaa.

Nrada va'a ncha numeru nukua kunre, nakuinin, se kachi nu'u.

Inka *color* ka'xi ncha nukua ni ke dava nre nuni ni se nun.

1. Senre kenru

2. Nase kuini xi

3. Se natavo

Ñuyivi nrute ñii

Se va'a kuenra va ichi xito.

Nu xikonu xiti da'i duki.

A

Dakaxi ña'a
va'a ncha se
sexide.

CH

Kuaña'a
nako'o de
vaa nrute ñii
ñuyivi.

D

Kua'a nri'i
de ve'e yuku
kunrinin.

Kua'a ñuyivi nrute ñii

- Nra'a nra'in.
- Dakiti nrute u'un minutu nrekua xikuitaxi kiti se lolo o nanri'i nrute ke i'ni.
- Daña na nchiko te chiku'a in litru nrute.
- Koyo pusa ñii ñuyivi nrute ñii te dakanu yuchixi.
- Chi'i nrute ñii in *taza* te kuaña'a nri'i tikadi se nri'i yuyu.
- Dakene orre niku oko kumi orre te daku'a in se see.

China'a ncha nu kua nani dava tutu nre nre nuni nrĩ'ĩ
nruku nu'u nre.

Senri'ao

Se ni nene ku nanrĩ'ĩ
kua nakinio nre daka
ve'e yina'a tutu. Se
ku nruku nu'u te
kachixi nakinio nu
ve'e kaa ka'a nu'u
kanu.

Se natavo

Divi se nruku nu'u
se ku kini te senu
kua kada de kada de
kua'a.

Nase kuini xi

Divi danani tutu.
Nanrĩ'ĩ kuenra kua
ña'o kini kuxi nase
nre tutu nu'u kanu.

Kanu ni'i duku

Kuase nu ncha nu'u nakuinin xika xi.

Nrada va'in:

- a) Kuada ncha tutu ya'o.
- ch) Naki'o, kuenra kinin.

Kunu'na'in:

- d) Naki'o, kuenra kinin.
- e) Kua ncha tutu ya'o.

¿Naku se kuini nu'u ka'a **a)** nri'i **e)**?

¿Nu nakanun nu'u se ni ya'a divini duka, ti nu in nuni ka'a xi?

¿Na kuenra va'a kado nase kua'a va'a se nuo in tutu?

Xinin nakuenrau...

Nre nidaka nu'u va'a ni kado na se kua'a orre ka'o o senuo in tutu, chi kuenra xia te nrako ka'o ncha se kuyika ku inio te kuinio ku nu'u ña'o te nika du'a.

Na ka'in o kiden yokon kachin nakinin ncha te sanre do'o ña yu ka'a kuenra ñayivi, nu daniku u orre nu kua ni kide xi ncha kuenru.

Kuase nu ni'i kene yokon ka'in cha tutu.

Na ka'nri kanu ka dakua'in kanun na na'i kuenra teku nunin tutuja.

Confucio xa'an:

“Ka'a na se xinin. Va da nri'in kinin se ña tu ke kuenran, xia ku nra se xini.”

“Orre na nani'in in ñayu va'a, kada yikan kunreku na kuinin nreku xi. Nu in nayu u'u inixi kaka nu'u nu ne va'in divini nakuinin saka.”

“Orre ka'a nri'in te ku nri'in te kadan ku orre xa'in.”

Kuase nu tutu nakuinin ka'a xi.

Se in kanuka: nakuini xinu'u na'a xi.

Se ku uu:

- Se kanuka seni inio ku nra da va'o.
- Se ku uu seni inio nakuinin kachi nu'uxi.

Se ku uni: divini kachi nu'xi.

Na chi'i diko na se kanuo

Kani nu'u.

¿Na se kuini te nika du'a ni nrakun nixi nu'ña'in?

¿Ni nrakun ni xinu'u ña'in ncha se kene xioka nu tutu?

Kuase nu tutu “Kiti, yuu nri'i senko”, Tutu senun te kunreku tu'a kuenra kanun ni'i kene yokon.

Chinre ña'a dava ncha puntu se kua'a kuenra dakua'in kanu:

- Kuasenu nana'i tutu te nakinin na se kuini xi.
- Kuedadun na se ka'axi ncha nu'uja.
 - Kuaña'a yokon na'a ni kua vava'a kadan na daya'in ncha nu'uja.
 - Kane'e nran nukua nani tutu, vixi xi nukua nani'i te yo xia ku te nikadu'a te yo ni saka nu'u dau. Nu'u ya nreku nuxi ka'o kanuka kanuo.

Kunri'a se ni nene te kanu nu'u senu.

Ñuu te nani'i katu ñu'u, nri'i mi'i, kuenra se ñani na'a Carmen ni kan ancha nayivi yakni nreku kadu'a in tutu **kakaxi** nukua ñayivi vada kene dukani ncha ñu'u nri'i mi'i xiti yuku nri'i yuu, te kadino va kada nre'e duka nixi.

Kada ncha nu'u xikanu'u.

¿Nase nri'an seni nene?

¿Xinin naku nu'u kanu nreku sakan ncha ña sekue'e nu tuku ka'nu?

¿In valta xini ñu'un kakın na'a se'e nu'u kanu?

Kuasenu nu'u kanu.

**Kadi vadakenen nu'u nu nu'in, va dakenen
mi'i ncha xiti yuu nri'i yute.**

*Nudio kini se ñuyivi nri'i ne,
vikna nakuxi in nunchi.*

Kaka in ncha yukun naku nruku nu'u nrĩ'i da in xichi nu'u kanu.

Se yĩ'diki:

Nase ka'xi:

Se natavo:

Kuna'in se...

Ɔn **letreru** ðivĩ nu'u kanu seku te xikunre *letra* na'nu na kinio na nani in xichi, in nu'u ka'a, o dakute nu, *etcétera*.

Nka tuku letreru kuxi nu'u kanu seña'axi nruku nu'u ncha nu chiun ña yu ku'u nreku ñuu.

Ncha letreru:

- Se sako kua kutenu seku.
- Orre se ni kua'a nre se ni nene.
- Kunreku in xichi nukua tu.

Kanu te kaka letreru nanri'i Hortensia.

Hortensia kadu'axi pusa, ita, se seña'a ta'uxi kuenra viko nri'i yika ñu, dioni nadiko xi ncha ña yu xinixi te kuinixi vaika nayivi kuan se kadu'axi kua kuya'u vaika, kuenra se ka'o na se kuya'u. ¿Nase kadu'a yo'o letreru? Chinre ña'a kaka kua kanitunio ke'e ve'e te nraku kuya'u vaika. Te kuinixi vaika ñayivi kua se kadu'axi kua kuya'u vaika.

¿Nakuenra nreku letreru?

¿Naku se diko xi?

¿Nre xia nreku kuya'u?

This image shows a single sheet of off-white or cream-colored paper with a slightly textured, deckled edge. It features ten evenly spaced, horizontal green lines running across its width, providing a guide for handwriting. The paper is set against a plain white background.

Kunri'a tuku letreru te kada kuenra nakunre se'e.

- Se yi'diki
- Na nani kosa
- Nre dava ya'u
- Nrexia nraku nani'i nro

Ka'in se yo'o dikon; kadu'a in letreru kua na kini ni ii kuxi ñun.

Kaka nu tutun in letreru daka nri'i ncha te ku nri'in.

Nakani diko nu'u

Nakani na se nre

Ncha se kua'a nre nu'u te kadi in *círculo* ncha letra nanri'i **aa, ee, ii, oo, uu, ìì, a'a, e'e, i'i, o'o, u'u, ì'ì.**

yoo

yaa

koo

yuu

chi' ja

kiti

tina

choko

choo

ni'ì

va'a

ke'e

nixi'i

ko' o

ñu'u

Ncha nu'u nakaxin nri'ì ncha ni ii *letra* nanri'ì aa, ee, ii, oo, uu, ìì, a'a, e'e, i'i, o'o, u'u, ì'ì.

Kada uni nu'un nani, kachi "Nu'u tina xinu".

Tekununi te dakua'a se nre na se ka'an nu'u

Se kua'a kanu “Yute” daki'i yukun ncha nu'u se nre ncha se kakin: **aa, ee, ii, oo, uu, ïï, a'a, e'e, i'i, o'o, u'u, ï'ï.**

Nre orre ni kexio ñadi'i ña, xikuita ñayivi ka'axi se tuku ku ñuu: “Niu ni teku do'o nri kasa” seni xi kuenru nu ya'u: “Ni xini nri in se tinru dadiki vei ku chi”. Teku nu ya'u: “Xaku in konra'u yu'u yute”. Dava xi ka'a se nani'i in se ni nene tuku ka cha'nchi tinuxi nani chin xi: “Divi, yu'u ni xini nra ni yu'i”. Ni kidei xiti ini “ncha teli'li ni teku do'o nri yu'u nri”. “Ni xito yu'u nri konra'u” ni ka'a in ñayu te ni inri kua'a ve'e yuku...

Kaka in nu'u se ni kiden yukun nri'i ncha *letra* nre ya: **aa, ee, ii, oo, uu, ïï, a'a, e'e, i'i, o'o, u'u, ï'ï.**

Kunri'an se tekununio nre nu'u ka'an

Se ku kideo nanri'i kuenra kunri'ao tekununio se dakua'o nu ncha se nre kuxi nu'u Dau Duku 3.

Ncha se ku nu'u kani kada in **X** nu'u va'a kuenra daxinun nu'u kani.

_____ daye'e yuku.

yoo

yo'o

Xika teku _____.

yaa

ya'a

Martina ni

nrata _____.

yu'u

yuu

Se nra xitai te

nru _____.

ñi'i

ñii

Kada ncha se kua'a xika nu'u.

¿Nase nitivi nre ncha nu'u se nradu'an?

¿Ka'in se kene kava kaka va'n ncha nu'u?
Divi, ¿na kuenra?

Na'a, ¿na niku?

Se nru nu'u nreku xio dakni, te yukun nu'u se nre ðivini
in ni ka'xi nu'u se ninene nreku xio ku'ao.

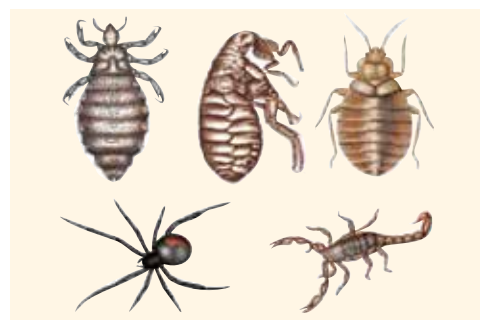
ñu'u

ñuu

va'a

vaa

ko' o

koo

choo

cho'o

Nu'u dakua'a 3

Kachixi

- Nakini tini ðivɨ se nreku nu **vixi ka'nu** nre nu kua ni nene nri'an.
- Nanruku nu'u se kunu **vixi ka'nu**.
- Kanu ni'i duku nu'unami kuna'a xikuxi kudinín te nri'vɨ inin.
- Kaka in **xinu'u na'a**.
- Kunri'a te nradu'a **xinu'u na'a**.
- Nakini se sakín dama ncha *letra* **a, e, i, o, u, ð, an, en, in, on, un, ñn**.

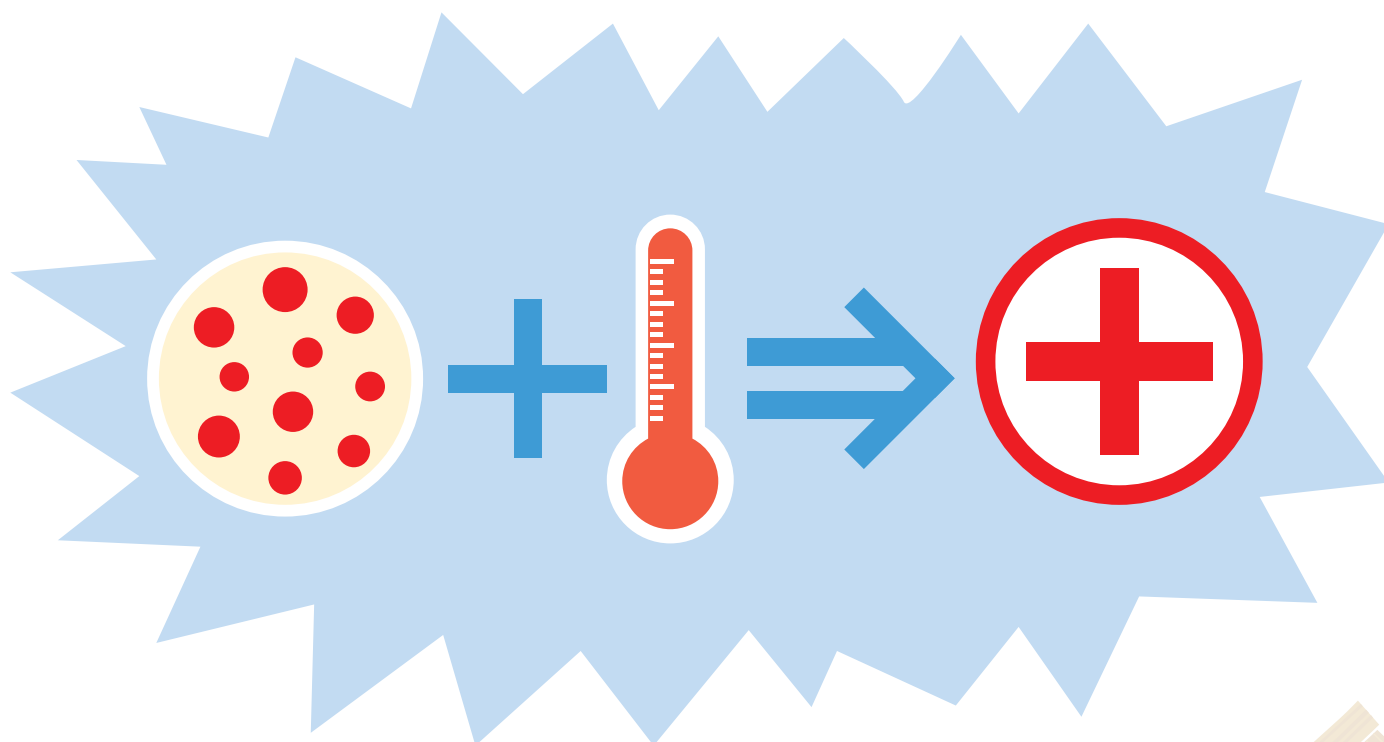

Kunria ncha se ni nene te ka'a ncha se ninri niku.

¿Naku tutu nu'u kanu nreku nre ve'e dakua'a?
 ¿Nre xia ka xinín se ku nu'u kanu?
 ¿Nakuenra nanrí'í se ku nu'u kanu?

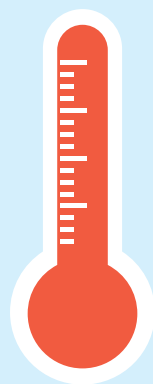
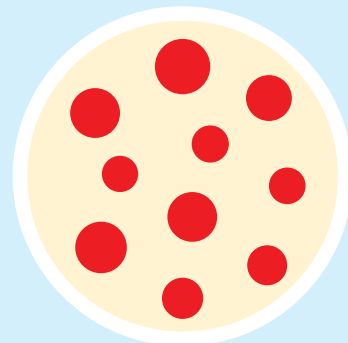

Nanruku tutu kana'nu vixi ka'nu “¿Na ku xia nrĩ'yĩ lolo?” te kunri'a se ni ka'yĩ nase nre.

¿Na ku xia nrĩ'yĩ lolo?

Nrĩ'yĩ lolo kuxi kue'e na ya'a ña'a ku kuenra virus Nrĩ'yĩ-Zoster. Se'e virus kide u'uxi ncha teli'li nrĩ'ĩ se li'li. Se niku kuenra yuyu diti naye kanre tachi nreku nrĩ'ĩ xi kue'e.

¿Nanriku se kidexi?

Ncha se kidexi xikuitaxi yina'a se ta'u, yiki kuño ka'ni duku, kini inio, nruseo kidi ña'xi tuke va'xi ni io.

Kakado kunreku tu'o

- ✓ Nro nra'o.
- ✓ Va ka'o ko'o yu'u kuxi.
- ✓ Va kua na'o yuku.
- ✓ Kunre nrutatu teli'li.
- ✓ Ve'e dakua'a nkunreku se ya'a ni'nu ve'e dakua'a.

Kua'a kua yina'n ve'e yuku.
Nanri'ĩ tutu kuenra yuku.

Ka'a ncha se xika nu'u.

¿Na nruku nu'u nraku nani'i se ku nu'u kanu?

¿Na se tekununin ka'xi nriyi lolo vixi ka'nu?

¿Naku ve'e yina'a ncha se ni nene?

Kanu nu'u se nu.

Danina'a nruku nu'u ncha se tayuku na'ni kua nruku nu'u se senun vixi ka'nu.

**¿Na ku se kuini
tutu nruku
nu'u?**

Vakua ñao yuku kunreku nrutatu te lili. Naketeo ncha nra'o te vako'o yu'u ña yu orre ka'o.

**¿Yo ni kide nu'u
senu?**

Kunreku tu'ao vaku'o kue'e nakuinin nri'y lolo.

**¿Naku se ka'xi
ncha se nruko?**

Teli'li, te kuechi nri'i te sekue'e.

**¿Na yo nre
kua'a?**

Chinrexí ñayu ku'u Nunrúa.

Kuasenu nu'u kanu.

Xinin nakuenrau...

Se vixi ka'nu kuxi in nu'u senu xinu'u xi se seku te kununi va'a ka'a xi in di chiun ku. Nru nu'u se nreku nrina'a se ni nene vinra te nu'kan kuitika nanrukun kua kunri'a ncha ñayiví vixi ka'nu nre:

Se yi'diki: Senre kenru nu vixi ka'nu.

Se nre xiti tutu: Nruku nu'u xini ñu'i kunreku vixi ka'nu, dukani seku te nra kuenra ku cha'a ncha yu senu.

Se natavo: Ku ncha se ninene kexi ni dama ncha ve'e te kunu, ncha se na'a kutenu kua kunre kuxi kua'a vixi kanu.

Senika'yi o se ninene: Ku dava ka'u inixi te in nu nreku vixi ka'nu, dukani kuxi vinra te naka'yi se nchito, tutu ka'nu dukani nre se ni nene kua kunri'a ncha senu.

Kunre: Nu tutu ka'nu nre in xichi kua xikaxi kunreku nu'u xika kua kani tuo, se nrodonu ni'i ncha se sedio kada tixi ncha ve'e nreku o ve'e nreku kuya'u te kunu.

Dani na'a nrî'i in yukun ncha se ku tutu vixi ka'un nato nase ka.

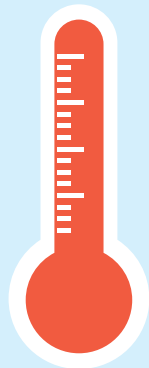
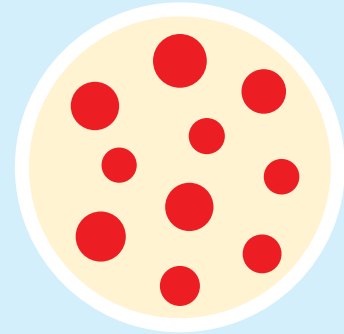
Se yî'dîkî

Se nreku xîtxî

Se natavo

¿Na ku xia nrî'yî lolo?

Nrî'yî lolo kuxi kue'e na ya'a ña'a ku kuenra virus Nrî'yî-Zoster. Se'e virus kide u'uxi ncha teli'li nrî'i se li'li. Se niku kuenra yuyu dîi naye kanre tachi nreku nrî'i xi kue'e.

¿Nanriku se kidexi?

Ncha se kidexi xikuitaxi yîna'a se ta'u, yîkî kuño ka'ni duku, kini inio, nruseo kîdî ña'xi tuke va'xi ni io.

Kakado kunreku tu'o

- ✓ Nro nra'o.
- ✓ Va ka'o ko'o yu'u kuxi.
- ✓ Va kua na'o yuku.
- ✓ Kunre nrutatu teli'li.
- ✓ Ve'e dakua'a nkunreku se ya'a ni'nu ve'e dakua'a.

Kua'a kua yîna'n ve'e yuku.
Nanri'i tutu kuenra yuku.

Kanu ni'i duku

Kuase nu ncha nu'u nakuin xikaxi.

Kudin:

- a) Saka kuxi va'a ñayĩ'vi.
- ch) Nii se xini ñu'u ne'exi vei kuenra kada ka'no.

Nrĩvi ini:

- d) Dio yika ni teku do'i orre nranu'u koyo.
- e) Na'a ini chinre ña'i niku.

¿Na se kuini nu'u ka'a **a)** nrĩ'ĩ **e)**?

¿Te nu naka nun ncha nu'u ka'axi kanuka in ni kunru, kinu kunreku in ni nu'u ka'xi?

¿Nakuenra nreku kene tu nu'un kua ña'o nase ka'xi vava'a kanuo tutu?

Xinin nakuenrau...

Orre kanuo ni'i kene yoko, yo'o nraku kuaña'in in se vava'a kada men kanun. Kuenra xia kada kuenra: kanuka, tekuninin na se ka'axi, kuenra ke va'a di'in naku se kuini xi nada ya'a te ni kadu'a o te ni saka. Se ku uu, daku'a kanun kuenra kuaña'in yokon ni'in, ka'in, nase ku'a te kuyika inixi, ncha nu'u ka'axi te nu kuinin ku nu'u ña'in ncha te nredo'o.

Se'e chinre ña'a va'a tekuninin na se ka'a tutu kuenra davaka kuxi se te kanu kuxi ku vaka kukue kuxi.

Kuase nu ni'i kene yokon te kada kenra va'a na se ka'in vava'a ncha nu'uja.

Na ka'nri kanuka kanu idin nana'i ni te ka'in na se ni tekunu nin.

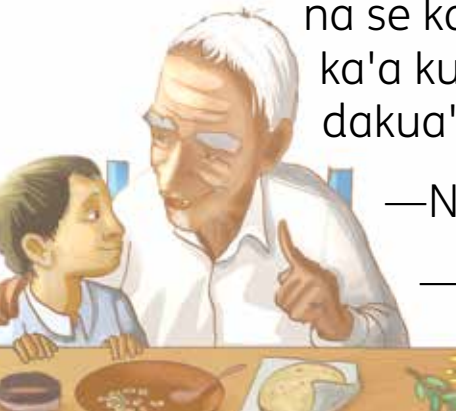
Nu'u kuenra nace kadan kaxin

Sena'a te che'nui i'na va'a sakua ña'a nu'u na se kado.

Che'nui sana ni Tiburcio. Io valta sa nra'ine orre sa ka'ane na se kado. Kuna'a niyi ne te dio yika tekudo'o ne orre ka'a kuxi. Ka'o yoko ni'o te i'na va'a tekudo'ne. I'na va'a dakua'a ña'ne na se kado. Yu'u te ka li'li di'kai orre xia.

—Na nre kaxin ncha dita i'ni —sa kachi ne nu kone.

—Kanu ka danchiko te kaxin, nu nreku i'ni. Duka kane'e va'in nu'in va nru. Va nko'i yachi ni. Va sexin ncha se i'ni.

Na chi'i diki kuenra se senui

Ka'a.

¿Na se kuini te ni saka ni nrakun ni ka'in?
¿Ni nrakun ni ka'in ncha nu'u kene koka tutu?

Kuase nuu tutu “Seko nri'i ñaña”, nu tutu se nun, te kunreku tu'an kuenra kanun yoko duku.

Chinre ña'a ncha se nre ku'a kuenra dakua'in kanun:

- Kuase nu tutu na na'i ni te nakini na se kuinixi.
- Kunri'a na se ka'xi ncha nu'uja.
- Nakini nu'u o ncha nu'u vaka ni na'a inin te kuase nu kuaña'in ni'i yokon kueni, kuden te kueni ni tu kene yokon kuenra nada ya'in se ni na'a inin nu tutu.
- Na kunreku na se nani tutu, vixi se na ni'i te na yo ni kadu'a na yo ni saka nu'u. Dio nu'u ni'i ya va'a ka'o kumanika nkuita kanun.

Kuase nu nu'u kanu te ka'a naku nu'u nreku nu'u nro.

24 nru xika yoo uni 2017

Juanita:

Ku'ai Carlos nrî'i ñani na'a de kexio kuxi vikna ka 16:00, dio nreku nakua ña'i se nanrî'i MIBES 3 orreja, nakua ña'in nra'a kaa xi Carlos kada nre inin, danroi ka'a *maceta* kui ñu'u ita *jazmín*.

Taxa'u xin

Mpaliin Eva

Kase nu xunu'u na'a nre cuadru te kada yukun na se nra se nre nu tutu kachi nu'u.

se ni nene ● nre ki'in ● folio ● nanruja

ka'a nraxi ● ña yivi yo saka ● seyu

na se nani ● ka'xi kua'xi o kada nre inio ● nanrîku se nre

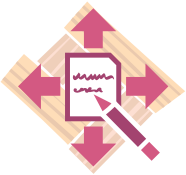
seku nu'u ka'xi na tu u'u ● nase nre xiti tutu kachi nu'u

Xinin nakuenrau...

Nu xinu'u na'a kuxi in nu'u senu seku ñatu u'u, nanri'i kua kako in se kuinio kuaña'o nu'u in ñayu ña tu nraka ka'a nríña'o. Se'e xikunre sako pedasu lolu'a nra tutu.

Kunre na nru nikua'a nani yo nake'e, na nu'u xa'axi o yo' kuinixi ka'a nrí'xi.

Dava orre te nu'u kachi nu'u nre ncha nanrikado o nase nra kí'i, na'a in nu'u seku nrí'i na nani yo saka.

Kaka in xinu'u na'a kadakuenran nu'u nrukunu'u.

Ku viko ka'un ñuu te ña tu nraku na ni'i primu Luis te yi'i diki kuenra ncha ita ve'e ñu'u. Dio kuinixi kinide nadu'ka se nru va'a kuinixi. Tutu xinu'u na'a kí'i nra'a Luis.

Kaka ncha nu'u kenru kunre nu tutu xinu'u ña'a, chinre ña nu'u xika ñu'u.

¿Na nru ten tutu kachi nu'u?

¿Yo nra'xi kí'i?

¿Na xa'xi?

Nre ncha nu'u nre na'i, nradu'a tutu xinu'u na'a kenro kua Luis.

Kuase nu tutu xinu'u na'a te kada kuenra nu nre:

- Nru.
- Na nani ñayivi kua'a tutu xinu'u na'a nraxi.
- Na nu'u ka'a tutu xinu'u na'a.
- Nre va'a ncha nu'u ka'xi.

Kakan in te ku nri'in na kanude tutu kachi nu'u te kaka nu'u ncha san.

- ¿Yo nra'xi kua'a tutu xinu'u na'a?
- ¿Na nru ni kua'a tutu xinu'u na'a?
- ¿Yo saka tutu xinu'u na'a?
- ¿Sanreku in un nu'u na tu seva'niu? ¿Nre daka xiai?
- ¿Ka'a nraxi te sekuni ka'xiu?

Kaka tuku tutu xinu'u na'a nu'u nu ña tu ni ku va'a o te ku nri'in ni ka'a de in un un'o.

Nakani diko nu'u

Nakani na se nre

Se nru nu'u nre xio daknio, nakaxi nu'u se ku nri'i se ninene.

yoo

yo'o

pe'le

pele

kidi

kidi

chi' in

chi'in

chuun

chiuun

Kanu ncha se kua' nu'u kani te kua'a yukun ncha nu'u nrĩ'i ncha *vocales* **a, e, i, o, u, an, en, in, on, un.**

Xiti yute dakene kuxi vaa mi'n.

Nchu'u senrava xiti yuu.

Da'i duki ni senu in kuenru.

Masana ni nkava nu yukuxi.

Kuallu ni nroo katudi.

Ncha se kua'a nu'u kani kada va'a nu'u kua nune.

Te sekue'e Juan _____ dita.

kai

kain

Pablo _____ -xita nu viko ñuu.

katan

kata

María _____ ita kuenra nuna.

nise

nisen

Kaka ncha nu'u kua'.

Ncha nu'u nrĩ'ĩ uu *vocales* in ninra na'ni nraku ku *nasalizadas*, te kako in “n” nu nrĩ'na. Kanu ncha nu'u kua'n ni'ĩ duku, kani inin na se kua'n ncha *vocales nasalizadas* te nase kako.

ni

koo

kuun

yun

kiin

siuun

pusa

roon

kuaan

Kunri'a se tekununi se nre nu'u ka'a

Nrada ncha nu'u kaka *letra* se kunre nu yuku.

a

e

i

ĩ

o

u

a'

e'

i'

ĩ'

o''

u'

n____'____

(n,nu)

k____n____

(ku'ĩna)

k____nr____

(kuernu)

k____

(ko'o)

ch____n

(u:ch'n)

Kanu ncha nu'u nani, nakaxin nu'u va'ni te kadi ni'nu
in *círculo*.

¿Nredava ya'u **ko'o** / **koo**?

Nu ve'i nreku vaa **yaa** / **ya'a**.

Nune kuna'a **yu'i** / **yui**.

Juana ni ke **nuxi** / **nu'xi**.

Kaka va'a ncha nu'u nani se danri'in nra du'an.

Kada kuenra mei se tu'ai

Danina'a ncha yukun.

Ncha se ka'a nase kunre nu tutu xinu'u nii.

Kada in ✓ nu nra o ñatu nra.

	Nra	Ña tu nra
Se nanri'i nu'u kuiti.		
Ña tu yina'a nukua nani'i nu nreku kide xi nra'u.		
Ka'a xi se ña tu va'a nanri se neva'xi.		
Ka'xi na se neva'xi o dikoxi.		
Xini ñu'xi kina'a se ni nene o ni ka'yi.		
Nanri'i nu'u ka'xi kado.		
Yina'a ya'u xi.		

Kaka in tutu tenunin se ni'i, kada kuenran sekua'a kachi nu'u.

Emilia kuini kadaxi in se kaxio kuenra ncha uu diko usa te tivi yaa kua kunreku de viko dau, kaka xi ncha yu nreku yakni chinre ña' kuenra se kaxi nr'i se ko'o. ¿Nase xini ñu'u Emilia kada kuenra xi kua kadu'axi in tutu tenunin te nra nu'ri'xi xa nreku yakni?

Chenre ña'a nu'u xika nu'u.

¿Na se dani tutu nre nuni?

¿Naku nu'u nruku nu'u xini ñu'u kada kuenrao nu tutu nre nuni?

¿Nanri ku se kuaon te nre dava?

Kada in **x** nredaka ncha se kua'a kachi nu'un nraku
tute nre nuni.

Kada daki'n tutu.

Kanuu nu'u nruku nu'u.

Te na'o in se nanri'í.

Ki'o ve'e dakua'a.

Tutu te nanri'í.

Kako in nrexia.

Kide chiu in kaa.

Se nisenun letreru niya'a, te kada ncha nu'u xika nu'u.

Dadiki nti

Nu dadiki ñuu San Juan

20 de junio de 2016
(oko yoo iñu 2016)

Se ni'i ncha te ni nraku

Yachikuntrontro

Teku chiu xi'i diki

¿Kununi va'a viko se kanaña'o kixi dadiki kuxi?

¿Se nra nu'u va'anri nre dava kudi viko ja?

¿Ni te nuni nrî na nani kua kunreku viko ja?

¿Se ni ka'rî na nru kunreku?

¿Kunre na orre ku kado?

¿Kununi va'a na nani ncha te yi'î diki?

¿Se xikunre in nu'u ka' nike xionro?

Dani na'a ncha se kunri'xi nre daka se va'ni ku nu'u xinu'u nii.

Se yi'diki

Ku dava ka'u inixi te in nu nreku vixi ka'nu, dukani kuxi vinra te naka'yi se nchito, tutu ka'nu dukani nre se ni nene kua kunri'a ncha senu.

Se nre xiti tutu

Senre kenru nu vixi ka'nu.

Kunre

Ku ncha se ninene kexi ni dama ncha ve'e te kunu, ncha se na'a kutenu kua kunre kuxi kua'a vixi ka'nu.

Senika'yi o se ninene

Nu tutu ka'nu nre in xichi kua xikaxi kunreku nu'u xika kua kani tuo, se nrodonu ni'i ncha se sedio kada tixi ncha ve'e nreku o ve'e nreku kuya'u te kunu.

Se natavo

Nruku nu'u xini ñu'i kunreku vixi ka'nu, dukani seku te nra kuenra ku cha'a ncha yu senu.

Kunu'u ña'a nanani ncha kua' ku tutu xinu'u na'a.

Yo ni saka

Nu'u xinu'u na'a

Oku usa yoo uxi in

Felipe:

Nikenri ve'e yi' diki ñuu kuenra
daki'i nri tutu nikaku se ni xika
ñañin Lázaro te daki'nri California,
nrixu nri niu.

Ñu'u tiko kidi.

Taxa'u xin
Irma

Yo noke'e

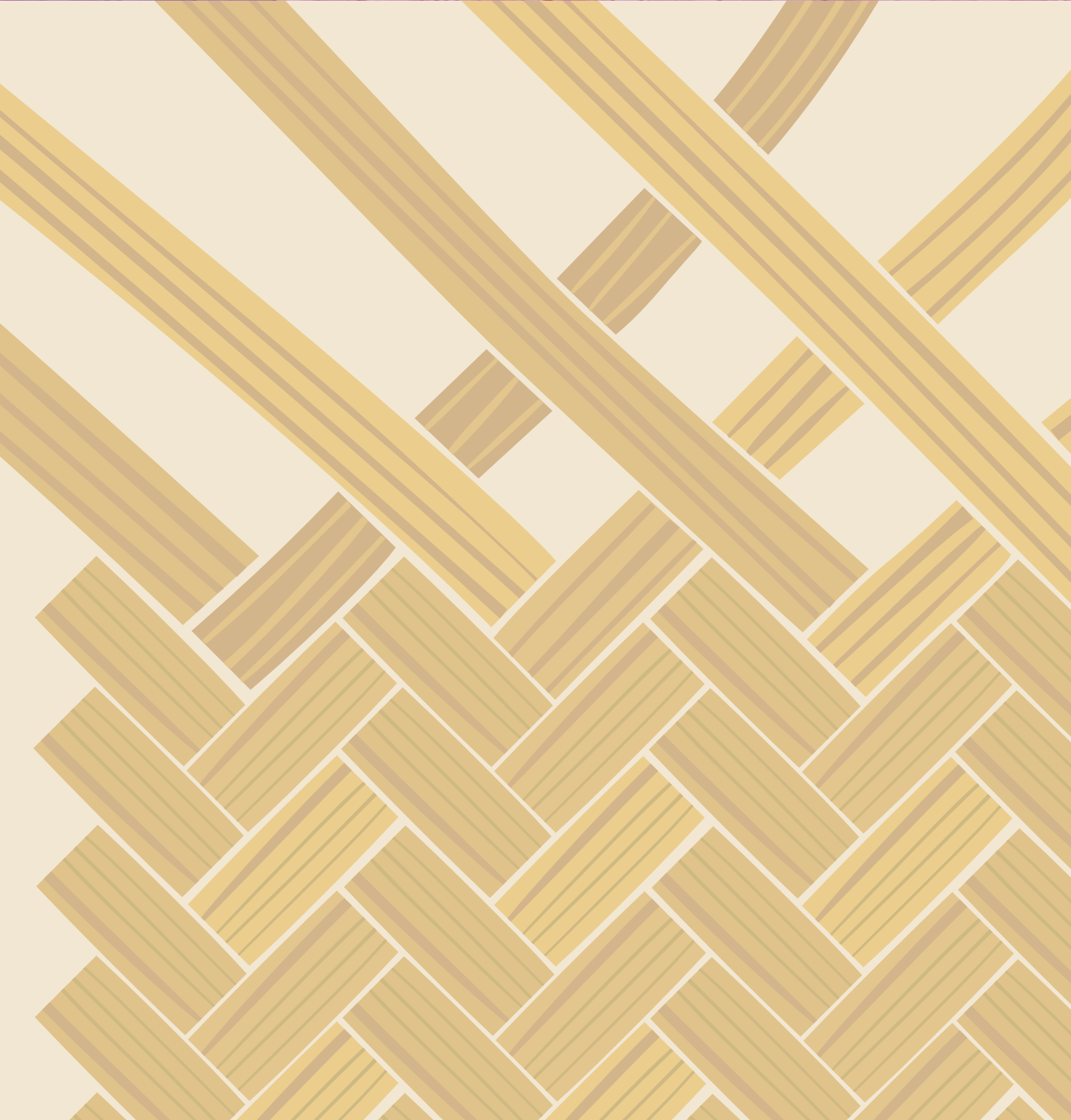
Nanru

Se nre na'a

Ñayu kuechi nrî'î ñayu se kue'e:

- ▶ Nanruku nu'u in dini xia nre nu'u kanu.
- ▶ Kakan ncha se xinín na que orre kiden kanuka.
- ▶ Kanu ni'in dukun nu'u kanu.
- ▶ Nakini naku te nre xia na nrî'î nu'u kanu.
- ▶ Kada na orre nanrî'î se sakan: na kado, nanraku te nradu'a orre sakan in nu'u kanu.
- ▶ Na kini nase nra dava nu'u sakan.

2

Nu'u dakua'a

1

Kachixi

- Kanu se yi'i diki, kunri'a nase ka tutu ncha se ni nene kua kinio nase ka'xi se **tutu daki'n kachixi**.
- Nanruku nu'u kenru nu se **tutu daki'n kachixi**.
- Kanu ni'i dukun nu'u kuña'in kiden yu'in kuden.
- Nakini nu'u nrukun te kunre in se **xinu'u nii** te kakan.
- Knri'a te nra du'a tutu **xinu'u nii**.
- Nakini na nriku nu'u nre nu ni sakaxi nu'xi.

Kanu nu'u nrî'i ncha se nra nu'o ni nene.

Tomasa nreku Nochixtlán, ni teku nu'de kuenra ve'e dakua'a da'i yoko de kuenra ki'xi kaka xi ichi kuka'nu Revolución Mexicana nukua kume nunrua. Na tu xini de na se kuña'de, xia nu kaka kade nu'u nruku nu'u nu da'i yoko de.

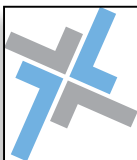

Kada ncha se kua'a xika nu'u.
¿Na ku tutu nake'e na sekue'e?

¿Yo'o ni ke'e na'a tutu nu'u kanuo?

Nanruku nunre tutu kua'an ka'a nra'uxi.

TUTU KANA ÑA'A TAIXI NU'U KUENRA VE'E ÑAYU KU'U

Nochixtlán, Oaxaca, a 12 de octubre de 2017.
Registro N° 4239

TE SEKUE'E YI'Í DIKI VE'E ÑAYU KU'U NU N° OKO IN

TE DAKUA'A YUKU Víctor Manuel Sosa, cédula N° 983847

Ni ka'n se kuinixi kivi ve'e ku'u nri'i ncha kue'nikununi
presuntivos: **Apendicitis kuenra nruxi Peritonitis.**

Divini duka ni kachinu'xi ka'nraxi ncha se ku kada xi ni ii ku
tenixi yuku. Duka ni ncha se kunreku kunreto ve'e ñayu ku'u,
nu kua ka'i nu'u nra se ni tai kuxi nu'u, **NAKACHI** ku ve'e
ñayu ku'u te **NA KA'I ÑAYU** kunrina'a kua nankuita na se
kada ncha te xini yuku quirúrgicos:

Se kada kuenra ña'de nre nrei xini ñu'u na'ni kua nrekui
kuvadi, na kuinin ncha se kunreku kuinixi kuenra in se
vanakinixi ku yachi vexi, nreku kidexi se xikuita nrada va'de.

Divi nituku ni teku nu'i na'ni orre ne ñatu xini ñu'xi ka'de,
nrakui dañai kakain ki'in dukaní kunri'a ña'a te xini yuku.

Taxi kuenrai **María Antonia Pérez** kuenra in di (sakan) teku
nu'u kuenra nuku'u, nikununi, na se kado se nixinio.

Pedro Jiménez

Pedro Jiménez Ortiz

Nanani nri'i
firman paciente

Víctor Sosa

Víctor Manuel Sosa

Cédula: 983847

Nanani nri'i
firman te dakua'a yuku

Kuase nu nu'u kanu.

Kakan.

¿Yo ni saka nu'u kanu?

¿Yo nra'xi kua'i?

¿Nase xikan nu'u kanui?

Kuna'in se...

Ncha tutu daki'i kachixi ku se dakin nra'a ñayu ni saka se kachixi inka ñayu xika in se ku kachixi kada kuxi.

Ncha tutu daki'i kachixi ku tutu kane'e te xini yuku kua ña'a de ncha yu ku'a kuenra kunreku kane'e kuxi kenro kuxi kua nreku dava kenro koixi.

Kanu ni'i duku

Kuase nu ncha nu'u nakuinin xika xi.

Iona inin:

- a) ¡Yo'o, va na va'a ku ini xini ña'i!
- ch) ¡Va na vika yi'a se'e kua nune yi'a!

Kuden:

- d) Kani nu'u na se niku.
- e) Ni ini duka kadan.

Nradu'a dava ka nu'u kuña'ín nru ni nu'u.

Xinin nakuenrau...

Se kanuo nra kunu nakinio ncha na ku ini ñayu: kude,
iona inin, nakuinin se danrɪn dakua'ɪn o nchase dakue ku
ña'a, kuñu'o kudion.

Ncha kuenru o se kide kɪtɪ nakuinin ñayivi nraku nani'i
tiknɪ kudinio, ka'a nu se nun kuenra kunu'un ncha yu
sanre do'o.

Kuase nu yoko duku se kani inin ya.

Ka'a nakuinin te,
te nadivɪ.
Kuii nakuinin yuku,
yuku ñadivɪ.

Kɪtɪ ka'a

Idi kuase,
idi kuake,
te sekue'e kechion.

Yuchi

ɪn ña se kue'e
nrɪ'ɪ ɪn di nu'ña,
kide dakunu ña
ni ii ñayivɪ.

Kaa ve'e nu'u

Nakani ini se kanuy

Ka'a.

¿U'u di'i nise nui dava se kani inio?
¿Na nri ku nu'u u'u se nui?

Divi ni...

¿Na ku se ku nanri'i kini kanui yoko duku?
Ni tekun do'i nu'u nika'a te daku'a ña'a kuenra nikidei senui.

Kuase nu tutu “Kuenru yi'i ndi'i nri'i kiti daku nriki”,
Tutu senuin, te kunreku tu'a kuenra kanuin yoko.

Na chinre ña'a davaka punru kuenra dakua'n kanun:

- Kuase nu tutu na na'i ni te nakini na se kuinixi.
- Kunri'a na se ka'xi ncha nu'uja.
- Nakini nrinu ncha nu'u ka'a tutu te nrada va'a dava ka tutu nu'u kuna'in.
- Na kunreku na se nani tutu, vixi se na ni'i te na yo ni kadu'a na yo ni saka nu'u. Dio nu'u ni'i ya va'a ka'o kumanika nkuita kanun.

Kada kuenra te kanu ncha se nra nu'nro.

Kada ncha nu'u xika nu'u.

¿Naku tutu se nu nro?

¿Nakuenra nanri'i ncha tutu ya?

¿Nrexia ka tuku nanri'i ncha tutu ya?

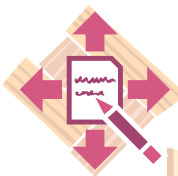
Kunri'a se ninene te chinra nu'u nanri se ku va'ni ncha nu'u xika nu'u.

Kumani ka kanun tutu xinu'u nii ñayivi, te kunri'a se ninene te ka'a naku nu'u xika nu'u na ni'i.

¿Na se kuya'u?

¿Na kuenra va'a ka'o se xinu'u nii?

Nu ñatu se nanri'i na te kua kunreku, ¿na kui?

Kaka in se xinu'u nri'i nii ñayivi.

Kuenra ncha viko ñuu Gachupin se kunreku ncha nru una nri'i nru iin yo uxi in te yi'i diki chiun, xika de chinre ña'a ñayivi ñuu kada de kada ka'nu de.

Nukua nataka de ka'a de nakado, ku ve'echiun saudu ka in dane.

Kada ncha se xika nu'u kuenra nkuitan kakin in se xinu'u nii ña yivi.

¿Yo xiko chinre ña'a?

¿Nau kua'a se xinu'u nii ñayu?

¿Nre xia te nra orre kunreku nra nu'o?

Kaka se xinu'u nii kuxi nrĩ'ĩ niku nika ncha se xika nu'u.

Kada kuenra se xinu'u nii nrî'î ncha se ya'a xika nu'u.

¿Se xinu'u nii nre na nani yo ni xika se xinre ña'a ñuu?

¿Na kuenra kua'a nu'u xinu'u nii?

¿Nanrî se kado?

¿Nre xia te na orre nake'e nro se chinre ña'a?

¿Na ku se xini nu'u kîna'î?

Kakan in te kunrî'n na kanu de tutu xinu'u nii ñayu te
na kada xi nu'u xika nu'u.

¿Nreku in uu nu'u se ña tu ni teku nuni va'o?

¿Se vai nu'un nruku nu'un?

Kaka se xinu'u nii nu xini ñu'u nradu'o.

Kuna'in se...

Ƴn xinu'u nii ni saka kuxi nu'u senu kua kuana'axi kini ñayivɪ ncha se neva'xi kute nu. Ncha tutu xinu'u nii daka'ixi na se nra:

Nunreku sekuni: Se nanruko nrɪ'ɪ se ka'xi kuitini.

Nu'u nreku: Ka'xi na se kuinixi o dikoxi; nase nra nchase io; nre xia dikoxi; io ama na'a na se nani kua dikoxi.

Nanriku se vinra kuñu'uxi: Kuinixi ncha nu'u xinu'u nii nanrɪ'ɪ se vinra kua kanaxi ñayu kunri'a, nakuinin se xa'a kuxi nri'a xi:

- Kane va'a xi nu'u kudaxi kɪnra ini nayivɪ nakuinin: “ne'e”, “va'a”, “va'a sexi”.
- Ni nene se kachi xi seña'xi diko xi.

Nakani diko nu'u

Nakani na se nre

Ncha seku nu'u dau seva'ni nreku in di nase ka'o nridinu *letra*, te nridinu xi sanreku in di nase ka'o. Nreku in di nu'u, uu nu'u kuenra xia, kachio se sako nu'u dau na'ni kua tekú.

Kanu ni'i duku ncha nu'u.

In nu'u	Uu nu'u	Uni nu'u
nɪɪ	kaxi	machiti
choo	kiti	sekaxi
chɪn	ve'e	sevidi
nrɪ	nruchi	tɪnana

Kaka in nu'u kuña'a nrɪ'i in nu'u, uu nu'u te uni nu'u.

Tekununi te dakua'a nakani na se nre

Se kua'a nu'u kanu kua' yukun ncha nu'u nre in nu'u, uu nu'u te uni nu'u.

Sa nreku in te li'li yu'u dio nra yu'ude.
Sananide Roberto. Sa yu'u de ncha kiti sete
nri'i tinroo. Na kuinin ni ii, yu'u de nu nee.
Ve'e dakua'a, ncha te ku nri'i de, ni tava divi
ña'ade “Yu'uberto”.

Dataka ncha nu'u te kua' yukun se kua'n xiti kuadru.

In nu'u	Uu nu'u	Uni nu'u

Kunri'an se teku nunin na se nre

Kada kuenra ncha nu'u nreku xiti kuadru, te dake di nri'i in **x** ncha se uni nu'u.

kudini	se'e	vexin
nrute	kununi	nuñu
nataka	dava	karruti

Kaka uni nu'u kani nri'i ncha nu'u se dake di.

Nu'u dakua'a

2

Kachixi

- Kanu se yi'i diki, te kunri'a na se ka tutu kua kinin nase ka'a **tutu kana ña'a**.
- Nanruku se nruku nu'u kenru **tutu kana ña'a**.
- Kanu ni'i duku nu'u kuña'in kudikin.
- Nakini nu'u nruku nu'u se kunre in se **xinu'u ña'a** te kakan.
- Kunri'a te nradu'a se **xinu'u ña'a**.
- Dama se sakan na se nani ñayivi din ncha se kuxi inka.

Kunri'a ncha se ni nene te ka'a ncha nu'u xika nu'u nr'i'i te dakua'a ña'a.

Tava din, ¿te se kue'e Ramón González?

Vexi ne'i tutu ncha te ku chiun kuenra kunreku kude ioni.

Tava din, ¿na kuse nrakui nre ñai?

Taxa'u xinro na kunrekui.

¿Na ku ncha se ninene?
¿Na ku tutu nake'e ne'nu sekue'e Ramón?
¿Na ku se nu'u dikine, kadu'a na'a tutu ya?
¿Sa ke'in in tutu nakuini se'eu?

Kanu ncha nukua kununi se nu.

Cooperativa Unión del Pueblo

Concepción Nochixtlán, Oaxaca, México

Asunción Nochixtlán, Oaxaca.

25 nru yoo usa 2017.

Tutu kana ña'a

Folio: 2312

C. Ramón González Nieto.

Ka'i kinin se nru oko u'un yoo usa, kunreku ve'e
chiun di'un in nu'u nra nu'u nu kua nra nu'o
kuenru nu kene kava kua kaka chiun nra nu'o.

Kuenra kuini nri kunrekun ka uxi dane nu ve'e
chiun te ku yi'i dik'i ñuu, xikanri kexio orre
kachinri te kane'in tutu kachi nuni se divin kua
kini ña'a te ku chiu se.

Na te inka nu'u te kada nre inin.

Yachikuntruntro

Juan Nepomuceno

Te ku chiun ke kuedadu nri'i te xi kadu kani

Kaka ncha nu'u xikanu'u.

¿Na kachin na se ka'xi nra nu'xi?

¿Yo kana ña'a ncha nu natako?

Kanu nu'u kanu vixi kadan.

Dani na'a se kuenra kadan ni ii va'a nu'u. Kunri'a se kachi nu'u.

**Nukua natako
nranu'o ku**

Oko u'un yoo usa

**Ñu nuku ni kua'a
tutu kana ña'a ku**

Ramón González

Nase nani tutu

Juan Nepomuceno

Na nu'u ka'o

Tutu kana ña'a

Yo kide *firma*

Ve'e chiun di'un

**Nru natako
nranu'o**

Kako nra nu'o

Ña yiví kanao ku

Asunción Nochixtlán

Nanruku ncha se va'a ni nre nu'u xika nu'u un tutu kana ña'a te ka'yi se va'ni in **x**.

Na tako nranu'o kuenra:

- a) Nra nu'o nase kexio te ku chiun se.
- ch) *Firma* kunre tutu.
- d) Nra nu'o na se kua'a xikao.

Na orre kunreku de ve'e chiun di'u kua kexio ne'e de nu tako:

- a) 10:35 am (ka uxi:oko sa'un am)
- ch) 10:00 am (ka uxi:oo sekua am)
- d) 10:00 pm (ka uxi:oo sekua pm)

Nu'u nkuita kunreku:

- a) Ke'e ve'e di'un
- ch) Ve'e nataka na'o kua di'un
- d) Ve'e chiun di'un

Kuinixi kane'in in se kua nraku ki'in kana ña'a de:

- a) Tutu kana ña'a
- ch) Tutu se nakini ña'a de
- d) Di'u kanro do na'in

Dani na'a nri'i in yukun, ncha se nredi ni'nu nri'i se nre nu'u senu kuxi.

Cooperativa Unión del Pueblo

Concepción Nochixtlán, Oaxaca, México
Asunción Nochixtlán, Oaxaca.
25 nru yoo usa 2017.

Tutu kana ña'a

Folio: 2312

C. Ramón González Nieto.

Ka'i kinin se nru oko u'un yoo usa, kunreku ve'e chiun di'un in nu'u nra nu'u nu kua nra nu'o kuenru nu kene kava kua kaka chiun nra nu'o.

Kuenra kuini nri kunrekun ka uxi dane nu ve'e chiun te ku yi'i diki ñuu, xikanri kexio orre kachinri te kane'in tutu kachi nuni se divin kua kini ña'a te ku chiu se.

Na te inka nu'u te kada nre inin.

Yachikuntruntro

Juan Nepomuceno
Te ku chiun ke kuedadu nri'i te xi kadu kani

Nre ki'in

Senreku
xi'tixi nu'u
kanu

Na nri nani
nrexia na
nru nikua'a
tutu

Nase nani
tutu

Firma

Kuna'in se...

ƙn tutu kana ña'a kuxi ƙn tutu kunu nreku kana ña'xi ƙn xichi nrɪ'ɪ nru ka'xi ƙn di o vai ñayu, kuenra nra nu'uxi nu'u nrɪ'ɪ, te ni kadu'a.

Kanu ni'i duku

Kuase nu ncha nu'u nakuinin xika xi.

Kuna'a vika:

- a) Niu vata kuka ña tu kexio, dio niku chidini sama kachinu'u se kixi dɪ.
- ch) Nu nrekun kua nreku se u'u, te kua'nu kua nreku nu nrɪvɪn.
- d) Ni nraku nrɪ ni danro nrɪ se di'na nu kuia yi'a.

Ironía:

- e) Kuxi ƙn nayɪvɪ nra va'a inixi.
- i) ¿Nreku ni kuxi ke chiu duka ni kuxio?
- ɪ) Kunre ini ña'a du'ai xinro.

Kada te ka'a dava ka nu'u nrɪ nru ni.

Xinin nakuenrau...

Kua kunreku tu'an kanun yoko duku, na nr̥i ku ña yu kunre do'o ña'a nu d̥iv̥i te li'li, te kuechi o te ni y̥i, nu xini kuxi o ña'a na kuja, na'a ini kuxi o ña'a, se'e chinre ña'a ka'a xi nase kanun; nraku kadan dava kanra nra'an o nase ku nun o a ma ni kunri'an kuenra daya'in nu'u o kinin nu nreku kuenra kuxi.

Na'a ni kene kavaxi knio na se senuo in tutu, nreku kunri'ao nr̥i'̥i ncha kundeku nr̥i'̥i te senu, du'a nraku nada ya'in nu'u.

Kuase nu yoko duku, kunria'an ka'a va'in ncha nu'u.

Te sena'a nr̥i'̥i cha'va

Ni ku va kuia, ncha nu kunu yuku sanreku in. Te xia ku tekunu ni i ncha kit̥i ku'na sanreku xia.

In nru, te tekunu xia nike kua'a nanru kude ncha te kunri'̥i de nreku yuka, te ni xikuita de ni nrakude ña tu se'ni ña'a kude. Dio kuenra kuna'a xinude, te ni chinenu de in vitu te ni nruade ve vede, dio yachi kit̥i nrako de ku'an dukani xinude nrinide, ni nre xiode nre ve'e de.

Ñayiv̥i nikadu'a: Gerónimo Ricardo Can Tec

Na chi'i diki kuenra se senun

Ka'a.

¿Na se kuini te kadu'a tutu ni nrakun ni ka'an?
¿Ni nrakun ni ka'an ncha se kene kava ka tutu?

Kuase nu tutu “Te dakua'a *sufi*”, nu tutu se senun, te kunreku tu'a kuenra kanun yoko ni'in.

Chinre ña'a ncha se kua'a *punto* kuenra kutu'an kanun:

- Kuase nu tutu kueni te nakini na se kuinixi.
- Kunri'a va'a ka'in ncha nu'u.
- Nakini ncha nu'u kene kavaka nri'i nu'u uu tutu, dakua'a dama na se ka'a xi ncha nu'u te kunri'a ama ni.
- Na kunreku na se nani tutu, vixi se na ni'i te na yo ni kadu'a na yo ni saka nu'u. Dio nu'u ni'i ya va'a ka'o kumanika nkuita kanun.

Kunri'a ncha se ni ka'yi te kanu ncha nu'u nra nu'u.

Kada ncha se kua'a xika nu'u.

¿Na ku tutu kuinixi kadu'a ncha te sekue'e kua kunu de ncha te diko?

¿Nre xia xinín na'a tutu ya?

Kunri'a te kanu nu'u. Kadí ni'un in se niku nrí'í na nani yo ni saka nu'u kanu.

Yachi kachinu'nrí

Ñayu ñuu San Gabriel:

Te yí'í diki kuenra yuku, Juventino Álvarez, taide nu'u kene kava, saun xika u'un ka uxi dane nu ke'e ve'e ñu'u San Gabriel, Nochixtlán, Oaxaca.

Nunreku chiun ka'i kininro ncha seku nu ya'o ichi ka'nu ncha ñu'u comu.

YACHIKUNTRUNTRO

C. Juventino Álvarez
Bienes Comunales

Kuñ'a nrî'i ìn luma ✓ nu nu'u kachi nu'u nreku nrî'i se kachi nu'u va'ni.

a) Nu kî'îñ	
ch) Naku o nase nre kachi nu'u	
d) Nase nani tutu	
e) Kada sellu	
i) Firma te yî'i dîkî	
î) Nase kuinixi	
k) Na nruja, orre te nrexia kunreku	
l) Se ninene	
m) Nase nani yo ni kadu'a se kachi nu'u	

Xinin nakuenrau...

Se kachi nu'u kuñ nu'u kanu kuña xi, ìn se xinu'u ni ii nayivî, se ku sekuni te kuña'a nraxi.

Ncha se kachi nu'u kunre nrekî'i, na nu'u ka'xi te ìn te dakî'i o yo ni kadu'a.

Nu kî'i ku ìni ñayu o vaixi.

Kî'i na ke'e vai ñayu.

În ni xichi na ke'e ìn di ñayu.

Kanu na sekua'a kuxi te chinre te xini Román kakan in se kachi nu'u.

Te xini Román xini nu'u de ka'de se daku'ita de tutu de se nre nuni te daku'de mierku oko u'u xika yo ina in ka vitu kanchido. Yo na ni'i te nakua ña'xi nu kua nani Juárez numeru oko uu.

Kadu'a in se kachi nu'u se xini nu'ka se nanri'i kunre nu'u xinu'ña'a, kada kuenran se kachixi.

Nase se nre:

Nakuenra o naku kua'a nu'u kachinu'u:

Yo nake'e tutu:

Nru ni kua'a:

Na nani yo daki'i nu'u xinu'u ña'a:

Kaka, nase kunru nu'u xinu'in ña'an xini
Román.

Kunri'a nu'u kachi nu'un na'ni kua kua'xi.

¿Nisaka na yo na ke'e nu'u kachi nu'u?

¿Nasaka nre xia na ni ku?

¿Ni te nuni na se nani Román te nachu ne'de?

¿Ni te nuni se kua'n te yo daki'i nu'u kachi nu'u?

Ku in te kunri'n o te daku'a ña'a na kanu de se ni sakín
te kaka nu'u:

¿Ni teku nuni va'a nro se te xini Román dakuíta tutu?

¿Kununi yo nra'xi kua'a nu'u kachi nu'u?

¿Ka'xi nre xia ni xita?

¿Ka'xi nre xia nakua ña'o?

Nradu'a se xinu' ña'a nu xini ñu'u te kaka ncha yuku
kua'a.

Nakani diko nu'u

Nakani na se nre

Nu'u Dau Duku 1 nakuinin nu'un stila nreku ncha nu'u china'a na nani ña yu te na nrî'i kuenra kado dani'o nayivi.

Kanu ni'i duku ncha nu'u kani.

Yu'u sexi kanru.

Nchu'u sexi kanru.

Yo'o sexi kanru.

Ncho'o sexi kanru.

Tiaka sexi kanru.

Ncha yuña sexi kanru.

¿Na yo kaku ne'xi orreka'xi **nchu'u**?

¿Na se kide xinu' ña'a nu'u **tiaka**?

¿Nakuenra nanri'o ncha nu'u **yu'u, yo'o, tiaka, nchu'u, ncho'o, ncha yu yaka**?

Tekununio te dakua'o se nre nu'u ka'a

Daxinu ncha se kua'a nu'u nani nanri'i **yu'u, yo'o, tiaka, nchu'u, ncho'o, ncha yu yaka.**

_____ xitai yaa nu'u dau.

_____ ni ñu'u saka Viko sanru.

_____ ni nu'u ñuu saka Viko sanru.

_____ ki'n Inia.

Nu viko chuknu nuyu'nru te _____ ni se'e nri'i yaa.

_____ nike niku nrikin nuchiun.

Ncha se kua' nu'u nani kua' yuku ncha se xikuñi nu na nani **yu'u, yo'o, tiaka, nchu'u.**

Nrako kinra inio dava ka ñayu te nrakuxi kinra inio nchu'u te kunri ka'a nra nri.

Kuenra kinin ncha kua ke dikin nri'i davaka ñayu, ña kuinin yo'o, nra kuinikuxi kutu'akuxi kaka me kuxi nu'u dau.

Yo'o, va'a xakun yi'a yaka, ña tu xaun, te yu'u naku chiu kaki, kuini nravi nakuinin kide yo'o, vavi kidexi kunreku duko.

Kunri'a se tekununi nre nu'u ka'a

Daxinu ncha se kenro nu nani ña yu.

¿Nra ku _____ ka'n nrexia nre ku tidi'i?

Chinre ña'n, chi _____ in di te vanrakui.

Ncha tu'u _____ nre ku kunu'nri kuenra nrute.

¿Ñani nri'i _____ i'na va'a ku nrina'ro?

Dakedi se nukuiñi na nani naye va'ni kua' ncha nu'u nani te kaka nu yukun.

Ramón nri'i Benita ki'in ve'e chiun ku Nochixtlán nri'i María.

Nchu'u / Ncha yu yaka

_____ ki'in ve'e chiun ku Nochixtlán.

Te xini nrutatu in orre kanuka nkuita daku'de.

Yo'o / Tiaka

_____ nrutatu in orre kanuka nkuita daku'de.

Josefina, Manuel nrakunro kane'ro chocolati nrixi Oaxaca.

Ncho'o / Ncha yu yaka

_____ nrakunro kane'ro chocolati nrixi Oaxaca.

Nu'u dakua'a

3

Kachixi

- Kanu se yi'i diki te kunri'a na se ka tutu kuenra kinio na se ka'a **folletu**.
- Nanruku nu'u nruku nu'u kene kava nu **folletu**.
- Kanu ni'i nataka kuña'i nri'i nri'vi inin.
- Nakini nu'u nruku nu'u na se kunre nu **tutu daki'n** te kakin.
- Kunri'a te nradu'a **tutu daki'n**.

Kunri'a te kanu ncha nu'u ka'o.

Kada ncha nu'u xika nu'un.

¿Na ku tutu kanu se te kue'e?

¿Na kuenra nanri'i ncha tutu ya?

¿Nre xia ka tutu na ni'i ncha tutu ya?

Nanruku nu tutu kana'un inka tutu nu'u kanu: “Nase kado vakivi tinraku yau nuni”.

Kada chion dakado

Kinio nanruku va'o tinraku ncha tu'u nru kayadi.

Nanruko ncha nru ke tata nukua na nre kudañu kuenra tinraku yau.

Dankuñi te nani'n

Orre niku yachi kada chio tata te kuinixi kado dani'o nri na'a simana kua nakini yachio kanuka nu ninroto tuku tinraku.

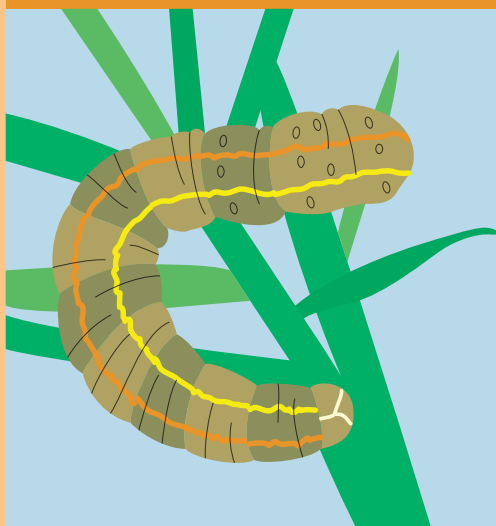

Dankuño

Kanuka ncha tu'u nru kaya tinraku (nrikidi yikidi) kuenra ku vaika se dankuño.

NASE KADO VAKIVI TINRAKU YAU NUNI

SEP
SECRETARÍA DE EDUCACIÓN PÚBLICA

INSTITUTO NACIONAL PARA LA EDUCACIÓN DE LOS ADULTOS

conevyt

MEXICO
Ministerio de Educación y el Trabajo

Kanu ncha nu'u nchikun te kakan nu yukun na se
kuinin nraku ka'xi nu'u kanu.

¿Na ku nu'u nraku nu'u kunre nu tutu na se ku kuenra
t̃inraku?

¿Na ku se nraku nu'u kunre dane'e ña'a te kachi nu'u?

¿Na se ka'a xi se dane' ña'a te kachi nu'u?

Kuasenu ni i nu'u kanu.

Kada in luma ✓ nu se va'n o tu se va'ni.

	Nra	Ña tu nra
Nu kua ni ke di nreku kachi se kuyika kinio kititi ku <i>plaga</i> ncha tu'u orre kue'nu.		
Se yi'ti diki ku kadao tinraku yoko nuni.		
Sanreku ka'xi kunreku tu'ao te ncha <i>larva</i> neva'di kunru di 2 o 3 nru.		
Se kuna'a u'uka kuxi yachika te nre uni diko nru, ¿kuxi se nanruko na kunru?		

Kada yukun nu seva'ni.

¿Nadu'a nru sanreku pupa un ñuu?

- a) 2 nru
- ch) 3 o 7 nru
- d) 7 o uxuni nru

¿Palomilla ne'di in nuyivi?

- a) 5 o 6 nru
- ch) Uxi o uxu nru
- d) Oko uxi nru

Ncha *feromona* se kanre ña'a nanri'i kuenra:

- a) Ku tinraku
- ch) Kado nkava di
- d) Na te in

Nrada va'a ncha numeru nukua kunre, nakuinin se kachi nu'u.

Ka'a ncha se ku nukua ku kedava folletu nise nun.

Kada chion dakado

Kinio nanruku va'o tinraku ncha tu'u nru kayadi.

Nanruko ncha nru ke tata nukua na nre kudañu kuenra tinraku yau.

Dankuñi te nani'n

Orre niku yachi kada chio tata te kuinixi kado dani'o nri na'a simana kua nakini yachio kanuka nu ninroto tuku tinraku.

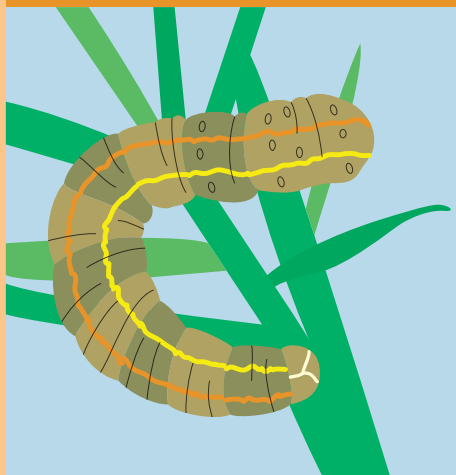

Dankuñño

Kanuka ncha tu'u nru kaya tinraku (nrikidi yikidi) kuenra ku vaika se dankuñño.

NASE KADO VAKIvI TINRAKU YAU NUNI

SEP

INSTITUTO
NACIONAL PARA
LA EDUCACIÓN
DE LOS ADULTOS

conevyt

M
E
V
T

Dani na'a nase nani ncha xichi folletu nrî'i nu'u nruku nu'u nre.

Yî'i dîkî ni ii

Kunreku nu'u nruku nu'u kununi va'a ka.

Nu'u kanu

Chidava ncha nu'u nchiku kua'a na'ni kua se nre ku.

Se natavo

Se ni nene nanrî'i kuenra nakinio ve'e nu kua yînda'a tutu.

Yî'i dîkî xi se nre

Divi nase nani tutu. Nanrî'i kuaña'o kini kuxi na nrî nre nu'u senu.

Kunaïn se...

Folletu kuïn tutu nreku daki'n nreku se ka'axi ïn nu'u.

Folletu ku ïn se nikua'a ku vaika se kumi vixi xi te sekuka se uu diko iñu natu chana'xi ïn tutu senu.

Se ku xi folletu

- Yî'i dîkî ni ii.
- Yî'i dîkî xi se nre: ncha yî'i dîkî xi nchiku kua' na'ni kuinin ku chiun.
- Nu'u kanu: nreku nu'u nanruku va'a nu ku se xa'u, nru seku ka'a va'xi.
- Se natavo.

Kanu ni'i duku

Kuase nu ncha nu'u nakuinin xika xi.

Danu xi ini:

- a) Ña tu nani'in.
- ch) Yakan vexi dava ka kuxi.

Kada yika:

- d) Se nrexio ncha dau.
- e) ¿Na se ndekun?

Nanduku davaka *frase* ja te daku'a nri nru ni.

Xinin nakuenrau...

Se kanu yoko duku, divi kadan vin lu'a ncha kuenru, nra da kuitin na'ni kua ku'a ncha se niku sena'a, ku'a *raya* se kuyika inio ka'o te ku'a dukani naka'xi kado ncha punru, nrakun kunre kuedin se kada kuenra ñayu kunre do'o.

Kuase nu yoko ni'i tutu.

Kanuka nkuitan te du'a kada:

- Kuase nu in din tutu dio navini.
- Na nanku ncha nu'u kuadava te nakini na se kudini xi kuini xi kunu'na'o.
- Da kua'a tutu te kunrek tu'a kuenra kanun ni'i, kene yokon.

El Principito

(Fragmento: Nani'i nri'i kuui)

...Xa'a kuui xi Principito:

—Ñu yivi ku vee: se'ni chuun te ncha tee se'ni kude mei.
Ncha tu'u chuun in ni nra te ncha tu'u ncha tee in ni nra de.
Xia nu nreku avurridui lu'a. Dio nu yo'o na koton ñu yivi se
va'a kudini.

"Kini in se keña xika tikni se'e te keyika xi nu kiva'i. Se yo'o
kada xi kei nukua xiva'i; ku nakuinin yaa. Te xia katuku ¿nri'an
ncha yuku triu? Yu'u ñatu sexi pa, ña tu nanri'i triu kuenra
yu'u, ncha yuku triu vidana kachi xi. ¡Nra nra'u ku!

"Dio yo'o neva'in tee kude naka oro. Te nu nakoto ña'in, ¡vi
kada xi! Dio nraku ini ncha yuku triu nri'i tee ku oro, te kunre
ini kuenru tachi ncha xiti yoko xi...

Ñayivi nikadu'a: A. de Saint-Exupéry
El Principito, Editores Mexicanos Unidos,
México, 1996, pp. 74-75.

Ka'a nrî'î ncha nayîvî ni. Sanre do'o ña'a xin.

¿Na se ku tutu?

¿Na nrî ku ñayîvî jai?

¿Na se seni inin se ni nrî'î kuenru?

Nakani dîko nu'u

Ka'a.

¿Na se kuini te nika du'a ni nraku nixi nu'u ña'a?

¿Ninraku ni xinu'u ncha se kene kava ka tutu?

Kuase nu “Tina nrî'î cho'o”, Tutu se senun, te kunreku tu'a kuenra kanu ni'in.

Chinre ña'a xin ncha davaka punru kuenda dakua'in tutu senun:

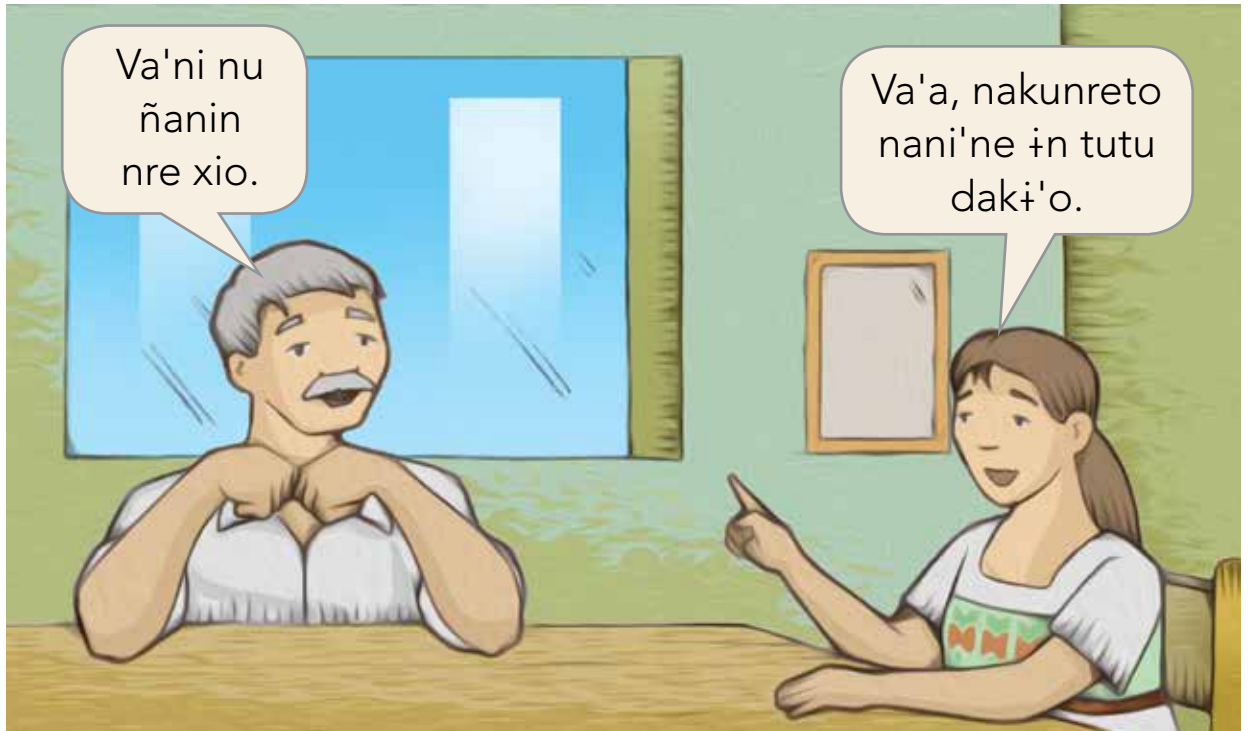
- Kuase nu tutu kueni te nakini na se kuinixi.
- Kunri'a va'a ka'in ncha nu'u.
- Nakini na se ka'o ncha nu'u nre te chinre ña'a xi kuaña'in na se kanun tutu.
- Na kunreku na se nani tutu, vixi se na ni'i te na yo ni kadu'a na yo ni saka nu'u. Dio nu'u ni'i ya va'a ka'o kumanika nkuita kanun.

Kanu nu'u senu, kunri'a ncha se naka'yi.

Te se kue'e Manuel nreku ñani na'de Tijuana, in ncha yuja ni xinu'ña' se kixi ka'kuxi ñu'u, Manuel xini ñu'u daki'i de nu'u se ni tivi ka kechiun.

Ka'a te kada ncha nu'u xika nu'u.

¿Na se nri'an ncha se ni nene?

¿Na ku tutu nu'u kanu saka primu Manuel?

¿Yonri saka tutu nu'u kanu?

¿Nase kunani se ku nu'u kanu?

Kunri'a te kanu nu'u, kada nri'i in yukun se yi'i diki yi na'a tutu se nreku nre *letra* nuu.

**Tierra Colorada, Nochixtlán,
Oaxaca, a 19 de octubre de 2017.**

Kada nrenin dito Rodrigo:

Kunre tui se kukve nrekun, yi'a ni inri kuva di, ncha ditoi kachi se kanrodo na'kuxi di'un kuenra viko primai Juana.

Daki'i in se nre nuni in se kuini kuita ni'in ki'in kuenra se in yoo na kumani.

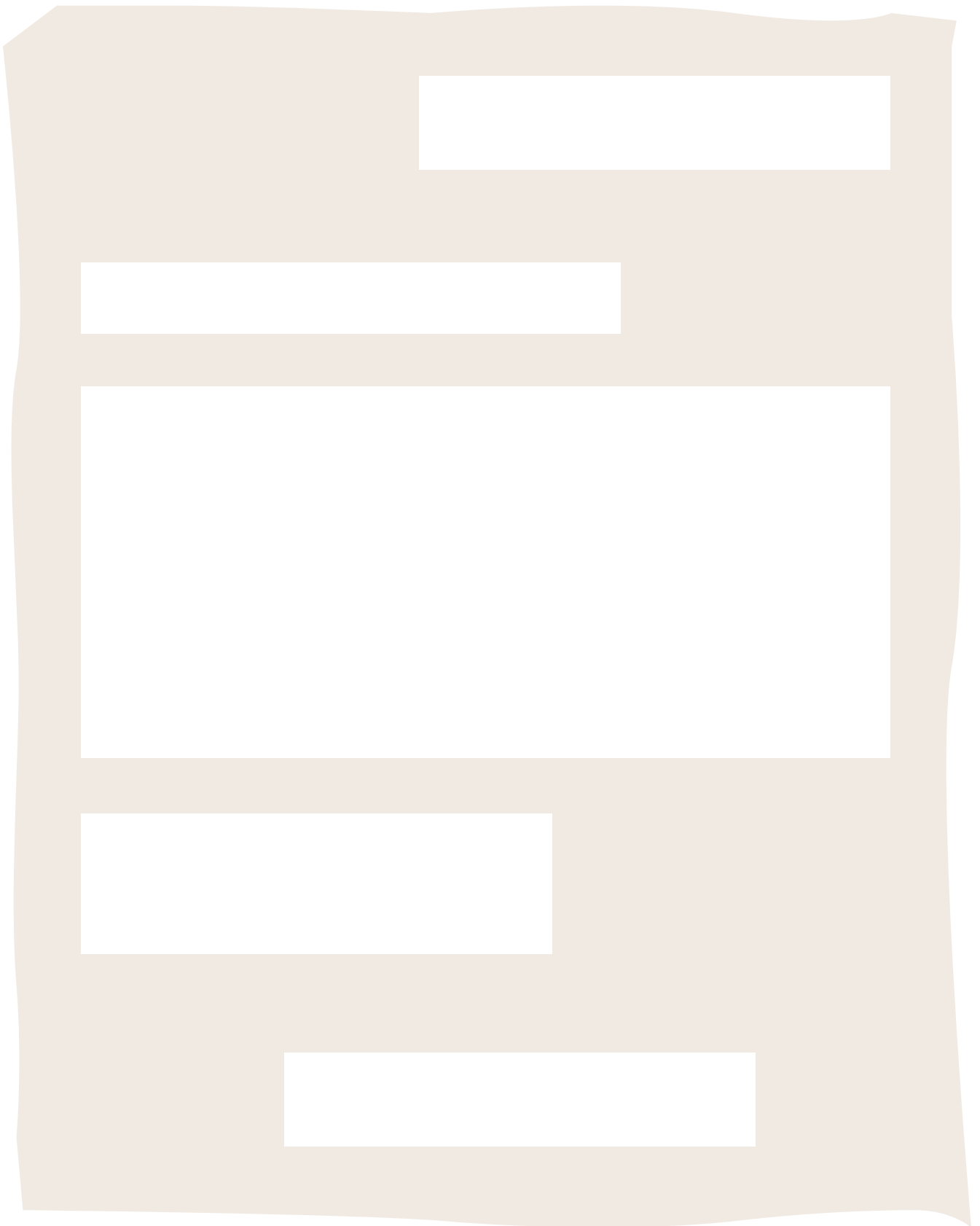
Kada *saludar* didi nri'i ncha primui.

Daki'i in kide'e ña'i.

Taxa'u xin

Benita Santiago Pérez

Kaka na se nani ncha xichi tutu dakin ten yuku.

Xinin nakuenrau...

Tutu daki'n ku in nu'u senu se saka ñayu ku yakni yo o divi in uu te ku chiun. Na se nra kene kava kuxi in tutu nu'u kanu in nayivi.

Tutu daki'o nrako ka'o seku se na'o, kako chinre na'de o kadu'o in tutu kako.

Tutu daki'o ni i nre ncha se kuxi:

- Nru nri'i nrexia ni kua'a tutu daki'o.
- Na se nani ñayivi o te ni ke'e.
- Na se nre nu tutu.
- *El post data*, se ka'xi nu'u kanu.
- Na se nani nayivi nikadu'a.

Kaka in se daki'n. Chinre ña'a ncha se ya'a xikanu'o.

¿Yo nra'xi kua'a se daki'n?

¿Na ku xia ku nu'u tutu daki'n?

¿Na ku nu'u ka'a nakuinin *post data*?

¿Nre xia te na nru kua'a tutu daki'n?

Tutu te seku'e

Kunri'a nu tutu daki'n nre ncha punru.

- ¿Nre nru nrĩ'ĩ nrexia?
- ¿Ni ke kuenran ka'nrĩ'n ña yu nake'u?
- ¿Niken firman se daki'n te niten na se nanin?
- ¿Te kunu ni na ka'xi nu'u daki'n u?
- ¿Na'a se ni xa'n kua'n u?

Kaka in te kunri'n na kanu de se daki'n de sakade te kaka nu'u se ku.

¿Sanre ku dava se ñatu ncha u?

¿Nase nani ñayivĩ nake'e tutu kua'n?

¿Nanri' dava seku xinu nre ku *puntuación* nakuinin punru kĩ'ĩ dukani, punru ninrĩn?

Ncha se ninri'an te ni ka'tu kuxi nase nikiden na kuinin te ku nrĩ'n, kada tuku nradu'a se daki'n.

Kada kuenra mei se tu'ai

Kada dīn se niku va'ni.

Īn tutu daki'n kachixi divi:

- a) Kunri'a va'o ĩn naku seku kado.
- ch) Kua ña'o kachio kekuxi ki'kuxi ĩn xichi.
- d) Kako dañao.

Tutu daki'n kachixi nre:

- a) Ka'nri na'a, nakuña'n xiani ka'nra'un, kuna'n kadare ĩni kuxi.
- ch) Yo daki, nase xikaxi tutu kanra'u ña'a.
- d) Nakuñan xiani ka'nra'un, yo yi' diki, yo nake'e.

Naku nu'u ku ĩn tutu se ka' nra'u ña'a:

- a) Ni daña nayivi nreku nu sanreku yuku kada kuxi ncha se xini ñu'u nase kado.
- ch) Kachi nanri'o nrute dau.
- d) Taxi ka' kunre iinio kua na kene yanchi.

Kanu se kua'a xinu'u ñaa te nanruku ncha se nitivi te tenuni ncha nu tayuku.

Xinu'u ñaa

Kada ka'nu inin Juan:

Nu nataka te ku chiun ñuu San Pedro, xinu'de ncha tu'u te di'i tinaxi nri'i michi, se saudu uxu, nki se'e dane nre sekua na, ke kiti kui'na kuxi yuku kuenra vake kue'e xiko tinu.

Nakuenra: Kedi yuku kua vakividikue'e dana

Nrexia: San Pedro

Nase kuinixi: Ku'u yo'o kiti ku'nanro.

Taxa'u xin
Didin

Kada dii se va'ni.

Ƴn tutu kana ña'a divi:

- a) Ƴn tutu mei.
- ch) Ƴn tutu te kunu.
- d) Ƴn tutu ve'e dukua'a.

Se kuenra nanri'i tutu kana ña'a divi:

- a) Kana ña'xi viko ñuu.
- ch) Kana ña'xi ve'e daku'a.
- d) Kana ña'xi nrexia te na nru.

El tutu kana ña'a kuinixi se.

- a) Nra nu'o Ƴn nu'u.
- ch) Yachi kunu'u ña'o.
- d) Kunu'u ña'o.

Dataka nu'u nruku nu'u kakan *letra* nukua kunre.

Na yo ni kachi nu'u.	
Na niku kua'a kachi nu'u.	
Nrexia te nanru kunreku na tako.	
Nanani yo daki'í tutu xinu'u ña'a.	
Taxa'u xinro.	

- a) Yachikuntruntro: Teyí'í diki ñuu
- ch) Ve'e ñuu, oko uxi yoo una
- d) Te li'li seli'li se una o uxu kuia
- e) Nkuna'a nro kua kata nro, kuenra viko dau.
- i) Kunretunrí kunrekun kadan chiun.

Se nakuinin tutu yadi kachi nu'xi nrí'í in **X** nu nra o na'a.

	Nra	Ña tu nra
Nre nu'u kene kava.		
Kuxi in tutu nre nu'u vai kene kava.		
Se nre ku nu'u ya'u te nru seku.		
Ne'xi in se yí'diki ni ii.		
Nre nu'u nrukunu'u vai te ka'a nraxi.		
Nunu kane'xi tutu nre nu'u.		
Diví in tutu se ñatu kani nreku ka'xi in nu'u.		

Dane'ña'a nri'i numeru nu'u ku nreku nri na'a nu tutu daki'o.

The diagram shows a light brown rectangular area with a slightly wavy, torn-paper-like border. Inside this area, there are six white rectangular boxes of varying sizes, arranged in a vertical sequence. The boxes are positioned as follows: a small box at the top right, a medium box below it on the left, a large box in the center, a medium box below that on the left, a medium box below that on the right, and a large box at the bottom left.

- 1 Na se nre nu tutu
- 2 Taxa'u xinro
- 3 Nru nri'i nrexia ni kua'a tutu daki'o
- 4 Te ni ke'e
- 5 Post data
- 6 Te daki'i

[illegible]

Danani ñayu kuechi nri'i ñayu se kue'e

Nase kua'n tata

Nase kua'n nana

Nanani

Kada in luma ☒ ncha chiun ninru ncha nu'u dakua'a.

RFE o CURP:

Se nre na'a 1 Ñayu kuechi nri'i ñayu se kue'e

- Kada kunri'a te kanu se tu nri' i kuenra kunu'u nu'u ncha tutu senu. ☐
- Nakini nase nre te ncha se ni ii ncha nu'u kanu. ☐
- Nkuita kadan kanu ni'i duku. ☐
- Nakini nre xini nu'u te nre xia nanri'i ncha nu'u kanu. ☐
- Kada ncha na orre saki: na kadan, kiden nradu'an orre sakan nu'u kanu. ☐
- Nakini dava nase nraa nu'u se saka. ☐

Nanru

Kidei ka'i se ni ku ncha Kuva'a ini se'e niku.

Nanani te nri'i firman

Se nre na'a 2 Ñayu kuechi nri'i ñayu se kue'e

- Nanruku nu'u in dini xia nre nu'u kanu. ☐
- Kakan ncha se xinin na que orre kiden kanuka. ☐
- Kanu ni'in dukun nu'u kanu. ☐
- Nakini naku te nre xia na nri'i nu'u kanu. ☐
- Kada na orre nanri'i se sakan: na kado, nanraku te nradu'a orre sakan in nu'u kanu. ☐
- Na kini nase nra dava nu'u sakan. ☐

Nanru

Kidei ka'i se ni ku ncha kuva'a ini se'e niku.

Nanani te nri'i firman

Daku'a nu'u dau ñuu yuku ka'ni

¿Nase nikutu'ai?

¿Nakuenra nanɛ'ɛ?

Firman ñayu kuechi nri'i ñayu se kue'e

Nase ni kidexi

Nanru

Nrexia ni kidexi

Nanani te ni kide

• • • • •

En este material encontrará actividades de gran utilidad que le ayudarán a poner en práctica el conocimiento que tiene sobre la lectura y la escritura de nuestra lengua mediante el trabajo con diferentes tipos de textos. La finalidad de este material es que siga interesándose por aprender más sobre la lectura y escritura en su lengua.

Te ncha se'e nani'in chiu se chinreña'a kunreku se xinín te nreku nu se senun sakan nu'u dau se ku chiu in nú ì nnú se kunre. Se'e kunixi nguna'a vaika kunra kanuxi te kakaxi nu'u dauxi te kanaña'anri nani'inro nii se nraku nakininro kuenra kuxi.

DISTRIBUCIÓN GRATUITA
KUAÑA'A TA'O

Este programa es público, ajeno a cualquier partido político. Queda prohibido su uso para fines distintos a los establecidos en el programa.